

રણછોડ ભક્તની વાણી.

પ્રથમ ભાગ.

143

કિંમત રૂ. ૯-૧-૦

અનુક્રમણિકા.

કેવળરસ... ૧
અભાત સ્તવન૧૩
કંકો.....૧૮
ચેતામણી-શિક્ષા અંગ		...૨૯
મનુષ્ય દેહનો મહિમા		...૩૩
તાજણા (સાટકા)...		...૩૭

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૅપીરાઇટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૮૮-૫૧ વર્ગિક .

પુસ્તકનું નામ રાજા જીવનના વર્ણન

વિષય ૨૫-૧૪

રણછોડ ભક્તની વાણી.

પ્રથમ ભાગ.

જીનાં હસ્ત લિખીત પુસ્તકો ઉપરથી
પ્રસિદ્ધ કરનાર
હરિવલ્લભ મોરલીધરદાસ ભગત.
તોરણા-હાલ અમદાવાદ.

ધી ગુજરાત પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં સા. સોમાલાલ મંગળદાસે છાપ્યું.
કે. પાંચકુવા ચાર રસ્તા—અમદાવાદ.

ત્રંબ સ્વામિત્વના સર્વ હક પોતાને સ્વાધિન રાખ્યા છે.

સંવત ૧૯૭૬

સન ૧૯૨૦

૮૬૫૪
૬-૧૨

પ્રસ્તાવના

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કોપીરાઈટ-સંગ્રહ

રણછોડ ભક્ત આશરે ૨૦૦ વર્ષ પહેલાં ખેડા જિલ્લામાં આવેલા તોરણા ગ્રામમાં થઈ ગયેલા છે. તેમણે ગ્રેમ લક્ષણા ભક્તિમાં તક્ષીન થઈ ઘણાં કાવ્યો રચ્યાં છે. તેમના સંખ્યા વધુ હકીકત આ સાથે આપેલા દુકા જીવન ચરિત્ર પરથી જણાશે.

આ નાનકડા પુસ્તકમાં કેવળરસ, કંકા, પ્રભાત સ્તવન, ચેતામણી, તાજણા, વૃંદાવન મહાત્મ વગેરે ભક્તિ, જ્ઞાન અને વૈરાગ્યનાં કાવ્યોના સંક્ષેપમાં સમાવેશ કર્યો છે. ૨૦૦ વર્ષ ઉપર એ કાવ્યો ગુજરાતમાં પ્રસિદ્ધ હતાં. રણછોડ ભક્તના ગરબા, નાસકેતજીનું આખ્યાન, ઇંદ્ર ઉત્સવ, બ્રહ્મસ્તુતિ, દશ અવતારની લીલા, વગેરે પુરાણો તથા ઉપ પુરાણોમાંથી લીધેલી કથાઓ છે. એ છપાવવાનું કામ હાથ લીધેલું છે.

એ વાત કયુલ કરવા જવી છે કે ભકતે પોતે માટે ભાગ શામ્ય જીવન ગાળેલું હોવાથી તેમની ભાષા છેક સંસ્કૃતી પામેલી ન હોય પરંતુ ઘણે ઠેકાણે તેમના લખાણમાં ઘણા ઉંચા વિચારો તથા જ્ઞાન પરિચીત થાય છે. તે વખતે પુસ્તકો લખવાનું કામ લહીઆઓના હાથમાં હતું, અને અજ્ઞાન લહીઆઓની મૂર્ખતાથી તથા તે વખતની વિચિત્ર જોડણીને લીધે ઘણી ભૂલો થયેલી જણાય છે. એક જ કાવ્યની એ પ્રતોમાં પણ ઉપલાંજ કારણોથી ઘણા ફેર માલમ પડ્યો છે. તોરણામાં ભક્તરાજના સમયથી શ્રી રણછોડજી મહારાજનું મંદિર છે. ત્યાં દર પુનમે દર્શન માટે પુનમીઆ આવે છે. તે તથા ત્યાંના અધિકારી મંડળ મળી એ ચાર કક્ષાક ઓચ્છવ કિર્તન સાથે સત્સંગ કરે છે. મારા નાનાભાઈ ત્રિભોવનદાસ જે ગાદીપતિ હતા તેમનું સંવત ૧૯૭૪ ના આસો વદ ૦)) ને રોજ અવસાન થવાથી પુનમપર મેં જવા માંડયું. સત્સંગ તથા ઉપદેશોના ભાગ નવી પદ્ધતિએ શરૂ કરવાથી દર્શને આવનાર ભકતોને તે પ્રિય પડ્યો; તેમણે આ વાણી પ્રસિદ્ધ કરવા વિનંતિ કરી. સેવકો તથા વૈષ્ણવોના ભાવ જણી આ પુસ્તક પ્રસિદ્ધ કર્યું છે.

કાગળ તથા છપામણીની મોંઘવારીને લીધે ધાર્યો કરતાં ત્રમણી કિંમત પડે છે, તેથી બીજાં કાવ્યો પ્રસંગ આવશે એટલે પ્રસિદ્ધ થશે. આશા છે કે એ રસના ગ્રેમી જીવો પોતાનું આયુષ્ય સફળ કરવા નિત્ય નિયમમાં આ પુસ્તક વાપરશે.

માંડવીની પોળમાં મોતીભાઈની ખડકી
અમદાવાદ સંવત ૧૯૭૬ ના પ્રથમ
શ્રાવણ વદ ૪.

} હરિવલ્લભ મોરલીધરદાસ
લગત.

ભગત રણછોડદાસનું જીવનચરિત્ર.

વિક્રમ સંવતના અઢારમા સૈકામાં એ મહા પુરૂષનો જન્મ ખડાલ ગામમાં થયો હતો. ખડાલ મહીકાંઠા એજન્સીનું સંસ્થાન છે. પાછલી જીંદગી ખેડા જીલ્લાના કપડવણજ તાલુકામાં તોરણા ગામ છે ત્યાં ગાળેલી છે. ખંને ગામની સરહદ ભેગી છે. એમના જન્મની મુકરર સાલ હાથ લાગી નથી પરંતુ તેમનાં સંવત ૧૭૭૦ થી સંવત ૧૭૮૦ ની સાલ સુધીનાં કાળે ખડાલમાં રહી રચેલાં છે અને ત્યાર પછીનાં તોરણામાં રહી રચેલાં છે. તેથી તેમની હયાતીનો કાળ સતરસેની સાલમાં હતો એમ જણાય છે. એ દશા ખડાયતા જ્ઞાતિના વણિક ગૃહસ્થ હતા. તેમના પિતાનું નામ નરસિંહ મહેતા હતું. ખડાલમાં રણછોડ ભકતના પિત્રા-હજોના વંશજ છે. તેમની અટક મહેતાના નામથી ઓળખાય છે. ગોપાળ મહેતાની ખડકીમાં તે રહેતા હતા. તેમનો તુલસી ક્યારો ત્યાં હાલ હયાત છે.

એમ માનવામાં આવે છે કે એ ભકતે ૧૦૫ વર્ષની લાંબી જીંદગી ગાળી હતી. તેમનાં ઘણાં મંદિરો ખેડા જીલ્લામાં હતાં. ગોધરામાં તથા સુરતમાં પણ મંદિર હતાં. ગોધરામાં લહીઆ પાસે લખાવવા પુસ્તકો લેખ જવામાં આવ્યાં હતાં. ત્યાં આગ લાગવાથી તે સઘળાં ખળી ગયેલાં હોવાથી સંવત ૧૭૭૦ પહેલાંનો ઘણો ભાગ મળી આવતો નથી.

ખડાલમાં તેમનું જીવન ઘણું સાદું હતું. તે નેસ્તીની દુકાન ચલાવતા અને પાસેના ગામોમાં ધીરધાર પણ કરતા. મૂળથી તે દયાળુ હતા. અહ્યાગતનું પોષણ હમેશાં તે કરતા. ધનવાન થવાની તેમની ઇચ્છા નહોતી. કમાણીનો ઘણો ભાગ સાધુ સંતને જમાડવામાં ખર્ચતા.

તે વૈષ્ણવ સંપ્રદાયી હતા. ડાકોરના શ્રી રણછોડરાયજીના ખડ્ક આસ્તિક ભકત હતા. તેથી દર પુનમે તેમનાં દર્શન માટે ડાકોર જતા હતા. શ્રી રણછોડરાયજીને પોતાના આરાધ્ય દેવ માનીને તેમની ભકિત પરમ ભાવથી કરતા હતા. વ્યવહારમાં તેઓ સદાચારી અને પરગજુ પુરૂષ હતા. સત્કર્મો કરવાં એજ જીંદગીનું સાર્થક છે એ સારી પેઠે સમજતા હતા. એમનાં લખાણોમાં ઠેકાણે ઠેકાણે એજ સદુપદેશ ગાયો છે. સત્સંગ વગર ભકિત પ્રાપ્ત થતી નથી અને પ્રેમ દહ શ્રદ્ધથી વિશુદ્ધ હૃદય ખનાવ્યા સિવાય જામતો નથી તે તેમણે સ્પષ્ટ ખતાવી

આપ્યું છે, તેમનું શ્રવણ ઘણું જ ભારી જણાય છે. પોતાની પ્રાર્થના અને સ્તુતિમાં જ જ વર્ણન કર્યું છે તેમાં ભક્તિ, જ્ઞાન અને વૈરાગ્ય સાથે સાથે જ જણાવ્યાં છે. તેમનું વિશુદ્ધ અંતઃકરણ પ્રભુના સ્વરૂપમાં તક્ષીનજ રહેતું હતું. તે ભજન કરતી વખતે હાથમાં કરતાલ રાખતા હતા. ઉભા ઉભા શ્રી રણછોડજી સન્મુખ નાચતા જતા અને લહેરોમાં દરરોજ નવીન પાંચ પદ ગાતા, તે તેમની સાથે રહેનાર દુકામાં લખનાર ઉર્દુમાં ઉતારી લેતા અને પછી તેમાંથી લઢીઆઓ પાસે પુસ્તકમાં ઉતરાવતા હતા. ભક્તરાજ મહેમદાવાદના આસ્તાનો જમે અને ટોપી પહેરતા હતા. તેમનાં પુસ્તકો અને વસ્ત્ર તોરણમાં તેમના વંશજો ધનતેરશને દિવસે પુજે છે.

આ મહાન ભક્તનું રસીલું ચારિત્ર ચમત્કારોથી ભરપુર છે, તેમાંનાં કેટલાંક ઉદાહરણ અને આપીએ છીએ.

એક વખતે ખડાલની એક વિધવા બાઈને પોતાના કામ પ્રસંગે ખહાર ગામ જવાનું હતું, તેથી પોતાના ઘરેણાનો દાખડો ભક્તને ત્યાં મૂકવા સારૂ ગઈ. એ વખતે ભક્ત નહાઈ નિત્ય નિયમ કરવા બેઠા હતા. તેથી એ દાખડો તેમણે હાથમાં ન લેતાં પાસે એક મજ્જુસ હતી, તેના ઉપર મૂકી જવા કહ્યું. તે પ્રમાણે મૂકીને બાઈ ત્યાંથી ગઈ. ભગતજી દાખડો ઠેકાણે ન મૂકતાં હયાનસ્થ થયા. આ સઘળું સામે રહેનાર એક સોની જ્ઞેતા હતો. તેણે ચૂપકાથી દાખડો ઉઠાવી પોતાના ઘરમાં છાણાનાં ઢગલામાં સંતાડયો. દૈવયોગે એનું બન્યું કે બાઈને પરગામ જવાનું બંધ રહ્યું અને દાખડો પાછો લેવા થોડાજ વખતમાં આવી. હજી ભગતજી પુજમાંથી ઉઠ્યા નહોતા તેથી બાઈને દાખડો જ્યાં મૂકયો હોય ત્યાંથી લેવા કહ્યું. બાઈએ મજ્જુસપર જોયું તો ત્યાં દાખડો મળે નહિ. આથી બાઈ ભગતજીપર ગુસ્સે થઈ અને દરબારમાં ફરિયાદ નોંધાવી. ખડાલ દરબારમાંથી મીયાંનું તેડું આવ્યું. ખડાલના મીયાં મઠવાણા કહેવાય છે. મીયાં તથા ભગતજીને ઘરેણું જવા વિષે વાતચીત થઈ. ભગતજીએ સત્ય હકીકત જાહેર કરી. મીયાં તરફથી ધમકી આપવામાં આવી પરંતુ નિબ્બાપ હૃદયના ભક્તે તેની દરકાર નહિ કરતાં પ્રભુની સ્તુતિ પ્રાર્થના કરી સહાય માગી. એ વખતે તેઓ કહે છે કે “મીયાં મઠવાણા રણછોડને દુભવ્યાનું નથી કંઈ કામ” ઇત્યાદિ વચનો બોલ્યા છે.

ભક્તરાજ હમેશાં અભ્યાગત-સંતસાધુને જમાડી પછી જમતા. આજ તેમના એ મહાવૃત્તમાં વિદ્ય આબું. પ્રભુ ભક્તના ખેલી છે. ભક્તનાં સંકટો ઠામ ઠામ દુર કર્યા છે. સાધુના વેષમાં પ્રભુ સહાય કરવા ઉતરી પડયા. રણછોડ ભક્તના ઘર આગળ ગયા તો તેમના ઉપર આવેલા આક્ષેપ માટે દિલગિર થયા. દરબારમાં જઈ મીયાંને મળ્યા. રણછોડ વગર સીધું સામાન મળતું નથી અને પોતે ભુખ્યા છે એવી હઠીકત દરબારને કહી. દરબારને કહેવા લાગ્યા કે ચોરી કરનાર મજા ભોગવે છે, ને ભક્તને શા માટે હરાન કરો છો. સોનીએ કરેલા કામની દરબારને હઠીકત જણાવાથી દરબારે પોતે પોતાના નોકરો સાથે જઈ દાખડો મેળવ્યો. તરતજ ભગતજીની માફી માગી તેમને મુક્ત કર્યા. ભગતજી પણ આ ખનાવથી હમેશને માટે ખડાલ ગામનો ત્યાગ કરી ડાકોર જઈ ખાઠીનું જીવન રણછોડરાયના ભજનમાં ગાળવું એમ નિશ્ચય કરી નીકળ્યા.

ખડાલ અને તોરણા વચ્ચે એ ગાઉનું અંતર છે. ભગતજીના મિત્રો તોરણામાં વસતા હતા. ડાકોર જવાનો એ માર્ગ હોવાથી રાત્રે તોરણામાં મુકામ કર્યો. પા. વલવજી રામજી તેમના ભાવિક ભક્ત હતા. તેમને ઘેર તેમણે રાત્રિ ગાળી. ખડાલના સમાચાર અને ડાકોર જઈ રહેવું એ હઠીકત જાણી સર્વ પાટીદારો ખેદ પામ્યા. રાત્રે સ્વપ્નમાં શ્રીડાકોરનાથે દર્શન આપી જણાવ્યું કે હું તોરણામાં અમુક જગાએ છું. ત્યાંથી મને કાઢી પ્રતિષ્ઠા કરી માફ સેવન કરશે તો હું જાતેજ ત્યાં દર્શન આપીશ. સ્વપ્ન ઉપર પ્રથમતો ભરોસો ન આવ્યો, પણ એજ પ્રમાણે ખીજ વાર સ્વપ્ન આપી શ્રદ્ધાવાન થઈ પ્રયત્ન કરવા આજ્ઞા થઈ, ત્યારે પાટીદારોને ખોલાવી ખનેલો ખનાવ જણાવ્યો. સૌ મળી તે જગાએ જઈ સાફ સુક્ર કરી ખોદાણ શરૂ કર્યું. વખત આવ્યો ત્યારે ભગતજીએ પોતે આસ્તેથી ખોદી શ્રીલક્ષ્મીનારાયણ, હનુમાન અને ગરૂડજીની મૂર્તિ કાઢી. આ ખનાવ નજરે જોઈ સર્વ ગામવાસીઓ આશ્ચર્ય પામ્યા.

નીકળેલી મૂર્તિઓ ગામ લોકોને સ્વાધીન કરી ભગતજી ડાકોર જવા તૈયાર થયા. પાટીદારોને તે રૂચું નહિ. સર્વેએ મળી વિનંતિ કરી કે આપ અત્રે રહો અને આ મૂર્તિઓનું પુજન આપજ કરો. રહેવાની જમીન માટે તથા મંદીર માટે ગોઠવણ અમે ગામ લોકો

કરીશું, તેમજ મંદીરના ખર્ચનો નિભાવ પણ ગામથી થવા બંદોબસ્ત કરીશું. પાટીદારો અને ગામના બીજા સર્વ લોકોનું માન રાખી ભગત-જીએ તોરણે રહેવાની હા પાડી. ઘણું કરી સન ૧૭૮૦ પછીનો આ બનાવ જણાય છે.

તોરણે જમીન સંપાદન કરવાના કેટલાક લેખ મળી આવ્યા છે. સંવત ૧૭૮૧, ૧૭૮૪, ૧૭૮૭, ૧૭૯૦, ૧૭૯૪ માં ભગતજી તથા ગામના આગેવાન પટેલો સાથે કરારો થયા છે.

ભગતજી સંવત ૧૭૯૬ ના વૈશાખ સુદ ૨ ઉપર શ્રી ગોકુળ ગયા હતા. આવતાં જયનગરમાં વાસો રહ્યા હતા. ત્યાં મધ્ય રાત્રે ગેબી શબ્દ (આકાશવાણી) થયા છે. આ શબ્દો તેમના તે વખતના જુના પુસ્તકમાં નોંધ્યા છે જોના ઉતારો નીચે કર્યો છે.

“જગને આદે સુખજ થાપ્યા છે. પાંચ પાંડવના જગન મધ્યે, માટે ભાંત ભાગવી, આસા માફક ચાલવું, જુહું હાથ ન ઝાલવું, અસત્ય હોય તે ટાળવું, સત્ય હોય તે પાળવું, લલોપત્યો મેલવી, જુઠની જંજળ જાણુ, સતની તું સાર માણુ, ખોટાની સંગત તાગ, ચીત વરતી ચરણે લાગ, વગળ હોય તે ટાળ, સાઠ સોના લગી ગાળ, વાતનો કરો તે વિચાર, ભાંતનો રાખ્યો તે ભાર, હજુરી હુકમ જાણુ, પોતાને મન પરમાણુ, ગાત્રીનો હુકમ છેજી.”

આ આધારે ભગતજી પોતે વણિક જ્ઞાતિના હોધ વૈષ્ણવ સંપ્રદાયનો ગુજરાતમાં ફેલાવો કરવા પ્રયત્ન કર્યો છે. એ કરવામાં સર્વ સંપ્રદાયના આધ્યાત્માઓની સંપૂર્ણ મદદ હતી. કેટલાક ઉપાસકો દુરાચારી હોધ નિંદા ભાગ ભજવે છે. ભગતજી તે વિચારના નહોતા.

એક વખતે ભક્તના ચમત્કારની વાતો સાંભળીને ડોકોરમાં શ્રી રણછોડજીના પુજારીઓએ તેમની પરીક્ષા કરી જોવા ભક્તનાં દર્શન બંધ કરવાનો નિશ્ચય કર્યો. ભગતજી પુનઃમને દિવસે ડોકોર હમેશની માફક ગયેલા. પુજારીઓએ બારણું બંધ કરેલાં અને દર્શન ન થાય એવી ગોઠવણુ જોઈ. દર્શન ન થાય તો અત્ર પાણી ન લેવાની પ્રતિજ્ઞા લેઈ એક પગે સ્થિર થઈ “કેવળ રસ” નામે કાવ્યથી શ્રીરણછોડજી મહારાજની પ્રાર્થના કરી. છેવટે દ્વાર ઉઘડી ગયાં અને દર્શન આપ્યાં. તે વખતે હાજર રહેલા સર્વ વૈષ્ણવોએ શ્રી રણછોડજીનાં દર્શન કર્યા

અને જોજોકાર વર્તાઈ રહ્યો. આ ચિતાર ભાવિક વૈષ્ણવોને અનુ-
ભવવા જોવો છે. ભક્તોનાં કાર્યો ભગવાન કરતા આવ્યા છે ને કરે છે.
કેવળ રસમાં તે સર્વ ગુણ તેમના ગયા છે. ભગતજીનું માન શ્રીરણુ-
છાંડાચળ્યે સાચવ્યું છે. સાચા ભક્તોપર પ્રભુ કૃપા કરે છે તે સિદ્ધ
થયું છે.

ભક્તોને તાવવામાં પ્રભુ સમર્થ હોય છે. તેમના ચિરંજીવી
નારણુદાસ તથા કૃષ્ણદાસ હતા. વિવાહ સમયે પક્ષા કે પેદીનું ઢેકાણું
ન મળે તેથી ગુચવાઈ વિચારમાં બેઠા હતા. એટલામાં કોઈ મહાત્મા
આવ્યા તે પોતાનું પોટલું ખોલીને ભરવી બેઠા. ખખર અંતર પૂછી
આનંદ પામ્યા. શૈથ કર્મ કરવાનું નિમિત્ત કાઢી ગામખહાર તળાવ
પર ગયા, તેમની તળવીજ કરતાં ઘણો વખત થયો પણ પતોજ
ન લાગ્યો. અને પોટલું છોડી જીએ છે તો વિવાહમાં ખર્ચવા જટલાં
નાણાં તેમાં હતા. ભગતજીને ખાત્રી થઈ કે મારી પીડા પ્રભુએ વહોરી
લીધી હશે. નાણાં ખરચ્યાં અને લગ્ન સમારંભ પુરો કર્યો.

એક વખત તોરણાથી ત્રણ ગાઉ ઉપર કઠલાલ ગામ છે ત્યાં ભગ-
તજી ઉત્સવ અર્થે ગયા હતા. ત્યાંના વીશા ખડાયતા વણિકો અને
ભાવસારોનો તેમનાપર ઘણો પ્રેમ હતો. કઠલાલમાં વળાદરા બ્રાહ્મણોની
વસ્તી છે એમાં કેટલાક ટોખળી હતા. રાત્રીએ ઉત્સવમાં ભક્તે હાથ
ઘસ્યા, અને તેમની હથેલી કાળી થઈ ગઈ. વળાદરાઓએ પુછ્યું કે ભગ-
તજી આ શું? ભગતજીએ જવાબ આપ્યો કે દારકામાં મંદીરમાં
મસાલની ઝાળ લાગવાથી ચંદ્રવો ખળતો હતો તે મેં ઝોલવ્યો. વળાદરાના
મનમાં તે વાત ન હતી અને બે ત્રણ જીવાનીઆ દારકાં જવા
તૈયાર થયા. ત્યાં જઈ તેમણે તળવીજ કરી તો ત્યાંના ગુગળીઓએ
તોરણવાળા રણુછોડ ભક્ત અહીં હતા, તેમણે આ ચંદ્રવો ઝોલવ્યો,
એવા સમાચાર કહ્યા. તેઓ જઈ આવ્યા પછી ભગતજીની ભક્તિ વિષે
કઠલાલના વળાદરાને દૃઢ વિશ્વાસ ઠસ્યો, હાલ પણ તેઓ ભગતજીના
ઘર સાથે માન દષ્ટિએ જીએ છે.

આતરમુખામાં ભાવસાર ભક્ત દારકાંદાસ હતા, તે રણુછોડ
ભક્તના શિષ્ય હતા. રણુછોડભક્તે પોતાનો દેહોત્સર્ગ જ દિવસે થવાનો
હતો તે દિવસે તેમને દારકા જવાનું કહેણ મોકલ્યું હતું. દારકાભક્તને

પોતાનું કામ સંકેલી લેતાં થોડા દિવસની વાર છે એમ ઉત્તર કહ્યો. તરતજ સમાચાર મળ્યા કે ભક્તજી સ્વધામ પધાર્યા. આથી તેમના આસ્તિક શિષ્યને ઘણો શોક થયો. તેવા સમયમાં બંને ભક્તોએ સામા સામી કવિતા દ્વારા વાતચીત કરી છે અને તેની નોંધ પુસ્તકોમાં છે.

રણછોડ ભક્ત નાના ગામડામાં ઉછરેલા અને ગામની રીતે ભણેલા હતા. તેમણે કાવ્ય શાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરેલો નહોતો. ગુજરાતમાં ભક્ત કવિઓ થઇ ગયા તે માફક તેમના પર જાણુ સરસ્વતિની પ્રસન્નતા હોય તેમ તાત્કાલિક કવિતાઓ કરતા. એમનાં રચેલાં કાવ્યોમાં વૃંદાવન મહાત્મ, કેવળ રસ, નાસકેતનું આખ્યાન, ધન્વંર ઉત્સવ, બ્રહ્મ સ્તુતિ; દશ અવતારની કીર્તી, કંકો, વેણુગીત, ગરબીઓ હિંદોળાનાં પદ વસંત-હોરીનાં પદ, રાસ, સમય સમયનાં પદ, રાધિકાજીનું રૂપણું, ઇત્યાદિ રંગરાગનું લખાણ છે. ગોધરામાં બળી ગયેલાં પુસ્તકોની ખીજ કાપીઓ કંઈ મળી આવી નથી તેથી પુરો વિસ્તાર જણાવી શક્યા નથી.

ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે તેમના નારણદાસ ને કૃષ્ણદાસ નામે બે દીકરા હતા, અને નંદખાધ તથા અગરખાધ નામે બે દીકરીઓ હતી. દીકરાઓનો પરિવાર નહોતો. દીકરીઓ અમદાવાદ પરજાવી હતી. નંદખાધના દીકરા હરજીવનદાસ તોરણે આવી ગાદીપતિ થયા. તેમના ચિરંજીવી રામદાસ, રામદાસના મોરલીધરદાસ, અને તેમના ચિરંજીવી પુરુષોત્તમદાસ નાની જીમરમાં ગુજરી ગયા, હરિવલ્લભ સરકારી નોકરીમાં જોડાયા, તેથી ત્રિભોવનદાસને ગાદીપતિ નીમ્યા. તેમણે પોતાના સેવકોના કિત માટે ઉત્તમ પ્રકારનો પ્રયત્ન કર્યો હતો. સંવત ૧૯૭૪ ના આસો વદ ૦)) ને રોજ તે ભગવત શરણ થયા છે. હવે ગાદીનો અધિકાર તેમના ચિરંજીવી બળદેવદાસને મળશે. હાલ તેમને ૨૬ ઝું વર્ષ ચાલે છે, અને અમદાવાદમાં વિદ્યાભ્યાસ કરે છે, એમની નાની જીમરને લીધે ત્રિભોવનદાસના ભાઈ પ્રેમદાસ તથા મોરલીધરદાસના ભાઈ ગિરધરલાલના પુત્ર શામળદાસ મંદિરનો વહિવટ ચલાવે છે.

ભગતજીની લાંબી વંશાવળી પ્રસંગ આવે અન્ય સ્થળે મુકવામાં આવશે.

રણછોડ ભક્તની વાણી.

પ્રથમ ભાગ.

કેવળરસ.

માતીદામ છંદની ચાલ.

પરથમ પ્રણામ તુંજ ગણેશ, સ્વામી શુદ્ધ બુદ્ધ આપો ઉપદેશ.	૧
હરિ ગુણ ગાયની છે મુને હામ, કરી દયા કરવું ઉત્તમ કામ.	૨
સામુ જુઓ સ્વામી કહું શીષ નામી, પરથમ ગણપત તું પ્રણામી.	૩
ઉભયા સુત એવો કરો ઉપકાર, આવ્યો શરણ સેવક પામશે પાર.	૪
જાણી દીન દયા કરજો દયાળ, હું શું જાણું બોલી બુદ્ધિ વિના બાળ.	૫
ઘણા ઘણા ગુણ આપો ગુણવંત, શોભે સુંદર સુંદર ઉજવલ દંત.	૬
અતુર્ભજ ચિત્તમાં રાખો ન ભેદ, આપો બુદ્ધિ રૂડી વખાણવા વેદ.	૭
મારા મન માંહે ઇચ્છા છે ઘણેરી, ગાઉ ગતિ ગોવિંદ આપ અનેરી.	૮
સરસ્વતી માતા જુઓ મુજ સામું, મહારાંક થૈ ચરણે શીષ નામું.	૯
આપો મારી માતા અવિચળ વાણી, કરો કિરપા જન સેવક જાણી.	૧૦
ઉગારો બુદ્ધિ છું આવો કરો આરે, તમ વિના સંસારમાં કોણુ તારે.	૧૧
જીભ્યાએ બેસીને કરીએ જતન, આપો મને જોળખી રામ રતન.	૧૨
પુરો મનોરથ મારા મન તણા, આગે તેં સેવક ઉદ્ધાર્યા છે ઘણા.	૧૩
આપો વેદવાણી કહું કર જોડ, કવિજન કો મને દે નહિ જોડ.	૧૪
આપો મારી માતા અવિચળ વાણી, ગાઉ ગુણ ગોવિંદજીના હું જાણી.	૧૫
સરસ્વતી માતા જુઓ મુજ સામું, કરો દયા હવે પ્રભુજીને પામું.	૧૬
ગુરુ પરતાપે હું જો ગુણ ગાઉ, મહાજીવ પાતકી પાવન થાઉં.	૧૭
હરિ તારી ગત હું એકે ન જાણું, વળુ દીડી વાત શી વાલા વખાણું.	૧૮
દેખાડો દયા કરી દીન દયાળ, પરગટ થાઓ ગોકુળ ગોવાળ.	૧૯
આવ્યાં મારી દષ્ટે પરાક્રમ તારાં, હવે વાલા જોજી વખાણુ તું મારાં.	૨૦

ઘણા દિન રહ્યો તું છાનો છપાઈ, હવે કરે પ્રગટ રામ દવાઈ. ૨૧
 અબજયા ન રહીએ અંતર જામી, આવો આવો મળીએ કાનડ કામી. ૨૨
 પડદો પરી કર ત્રિકમ તારો, તું પુર મનોરથ મોહન મારો. ૨૩
 હવે નહિ ચાલે કરી હોડણાઈ, પડશે ભોગવવું જે માથે વણાઈ. ૨૪
 નાઠે નહિ છુટો હે નાથજી મારા, હવે ગુણ ગાયા મેં ત્રિકમ તારા. ૨૫
 બીહાબ્યો ન બીહું રહ્યો થડ ઓલી, તું ગોવિંદ છે મારે ગોઠડી વાલી. ૨૬
 તુંજ વિના ધણી બીજે નહિ મારો, ગણે તો ગોવિંદ હું દાસજ તારો. ૨૭
 માટે માન મેલી આવો પ્રભુ પાસે, ઘણા દિન રહ્યો તમારી હું આસે. ૨૮
 વાયદે વાયદે શું વિઠલ વાહ્યો, દિલાસા દેધને શું નથી ધરાયો. ૨૯
 સ્વામી ભાજ સામું ચરણે શીષ નામું, તારો પાર ત્રિકમ તે કેમ પામું. ૩૦
 કરશે કૃપા ત્યારે થાશે કલ્યાણ, હું તો મહા રાંક છું રાજની આણ. ૩૧
 હવે રાખીએ નહિ અંતર આજ, મનમાં મહેર કરે મહારાજ. ૩૨
 આવ્યો શર્ણુ તારે વાલા નવ છોઈ, રખે રીસ રાખતા અવગુણ જોઈ. ૩૩
 અવગુણ અનેક હોય જે મારા, તોએ ગુણ ગાયા મેં ત્રિકમ તારા. ૩૪
 હવે લાજ છે લક્ષ્મીવર તને, આવી આપ દર્શન મોહન મને. ૩૫
 હવે નહિ ચાલે કરી ચતુરાઈ, ઘણા દિન મુક્યો વિઠલ વહાઈ. ૩૬
 હવે કેમ અંતર જામી રહું અજગો, જોટો ખરો તારે પાલવ વળગ્યો. ૩૭
 હાર્યો તોય જીત્યો જીત્યો તોય જીત્યો, મોટાં તણી મોહન એવી છે રીતો. ૩૮
 મોટા હોય તે કાંઈ મન વિચારે, હથોટી ન મારીએ આમ અંધારે. ૩૯
 ભક્તોસુ ભોળા રહીએ ભગવાન, કર્યું નવ રાખીએ ગર્વ ગુમાન. ૪૦
 કપટ ન કરીએ કાનજી કાળા, મુકી ઘોને મોહન ચિત્તના આળા. ૪૧
 ચતુરાઈએ ઘણે ઠેકાણે ઠગાયા, બળી રાયને બાંધતાં આપ બંધાયા. ૪૨
 સાચું કહેતાં સ્વામી રખે ચઢે રીસ, પોળીઆ થઈને રહ્યા જીગદીશ. ૪૩
 ત્યાં કરણના મર્ણુના થયા અવેશ, ત્યારે તે તો લીધો વિપ્રનો વેષ. ૪૪
 જાણ્યો જન જઈ મહા દુઃખ દીધું, પાડી દંત સુવર્ણનું દાન લીધું. ૪૫
 ઠગતાં ઠગાયા નિરંજન નાથ, તેને દેન દેવું પડ્યું હરિ હાથ. ૪૬
 આતમારામ એવો અમરીખ, દીધો શાપ આપ હકમથી શીખ. ૪૭
 તેમાં શી કમાઈ કરી કિરતાર, તે માટે તે લીધા દશ અવતાર. ૪૮
 પ્રભુજી મુકો મનના પડપંચ, વનમાંહે મોઠલ્યા પાંડવ પંચ. ૪૯
 સતી નાર દુપદીનાં ચીર કાઢ્યાં, નવસે નવાણું પ્રભુ પુરાં પાડ્યાં. ૫૦
 તારો પાર ત્રિકમ તે કેમ લાવે, મુડે મુઠ ભરીએ બળે એક બાધે. ૫૧
 ખુટે નહિ ખેતર આવે નહિ આંચ, ભરે સરોવર મુડો ભરે ચાંચ. ૫૨

મહા મેઘ ધારા તાણી કેમ તૂટે, દરિયાનાં ઉદક ઉલ્લેચ્યાં ન ખૂટે. ૫૩
 જલ્યા મારી એક શું જાણે વખાણી, નહિ સમરથ હું સારંગપાણી. ૫૪
 સ્વામી શેષનાગ કરે સ્તુતિ એવી, શોભે ફેણ સહસ્ર ખમે જલ્યા જની. ૫૫
 તારો પાર તોય પ્રભુજી ન પામે, જલ્યા મારી એક વખાણે શું રામે. ૫૬
 કથન કાડીનાં સુણો કિરતાર, પુણાનંદ પુરણ અપરંપાર. ૫૭
 નથી ઠામ ખાલી તુંજ વિના રેખ, રજ તજ માંહે તું આપ અલેખ. ૫૮
 અવની આકાશ જળ માંહે જોવો, પવન અગનમાં ત્રિકમ તેવો. ૫૯
 પથરમાં પુરણ પુણ્ય પવિત્ર, સુકા લોલા માંહે તું ભુધર ભિત્ર. ૬૦
 સપ્ત ધાતુ સુવર્ણ માંહે તું સ્વામી, વાસુદેવ વીતી ઠહું શીષ નામી. ૬૧
 ઘણા દિન તે કયાં હું ભુલો ભમાબ્યો, ભલો ભેદ રાખીને રંગે રમાબ્યો. ૬૨
 હવે તું મેં જાણ્યો દયા થકી દીઠો, તું છે આદ અંત લગી મહા મીઠો. ૬૩

ચાલ ફેર.

તુંહી નિરાકાર નિરંજન દેવ, તુંહી કિરતાર મહા મહાદેવ. ૬૪
 તુંહી અલક્ષ અક્ષર અભેદ, તુંહી પુરાણ કુરાણ ને વેદ. ૬૫
 તુંહી પ્રભાચ પુરંદર ધ્રુવ, તુંહી દીગપાળ દશે જ્યુગદીશ. ૬૬
 તુંહી છુટા બાળક બાવનવીર, તુંહી પરમેશ્વર મોટો પીર. ૬૭
 તુંહી દેવ દાનવ આપો આપ, તુંહી મહા શીતળ ત્રિકમ તાપ. ૬૮
 તુંહી સુખ દુખ વળી વૃદ્ધ હાણ, તુંહી લખ ચોરાશી આરે ખાણ. ૬૯
 તુંહી અવનીપતિ મહા અવધુત, તુંહી સુખ દાયક દાનવ દુત. ૭૦
 તુંજ વિના ઠાલો નથી કાંઈ ઠામ, તુંહી રૂપ કારણ કેવળ રામ. ૭૧
 તુંહી ગોવિંદ તુંહી ગોપાળ, તુંહી વ્રીજલાલ તુંહી મહાકાળ. ૭૨
 તુંહી અતરંપત અતિ અવંક, ખળ માંહે ખળ રંકાં માંહે રંક. ૭૩
 તુંહી નિબંધકં કલંક કલ્યાણ, તુંહી મહા જાણ અજાણ સજાણ. ૭૪
 તુંહી નર નાર વિહાર વસંત, તુંહી પ્રભુ પાર અપાર અનંત. ૭૫
 તુંહી કરુણાકર કા'ન કૃપાળ, તુંહી દુઃખભંજન દીનદયાળ. ૭૬
 તુંહી પુરુષાનંદ પ્રાણજીવન, તુંહી ચંદ્ર સુરજ રજની દિન. ૭૭
 તુંહી વનસ્પતિ ભાર અઢાર, પ્રભુ તારો કોઈ ન પામે પાર. ૭૮
 તુંહી રાંક રાણો રણછાડરાય, તુંહી ધર્મ કર્મ ને ન્યાય અન્યાય. ૭૯
 તુંહી પરમેશ્વર, પુણ્ય ને પાપ, એકાએક અનેક આપોઆપ. ૮૦
 તુંહી મન મોહન મા ને ખાપ, તુંહી એક અતિ અનરડો જાપ. ૮૧
 તુંહી તરવાર તુંહી ત્રિશુળ, તુંહી થડ ડાળ તુંહી મહા મૂળ. ૮૨
 તુંહી મહા ધર્મ ધુરંધર ધીર, પાપી તું પ્રગટ શ્યામ શરીર. ૮૩

તુંહી દયાવંત છું દીન દયાળ, તુંહી મહા દુષ્ટ દુરીજન કાળ.	૮૪
આસંગો ન આવે ઘણેરી આશ, તુંહી ભર પુરણ તુંહી નિરાશ.	૮૫
તુંહી અળગાંનો અળગો આમ, વળગ્યો આવે આતમારામ.	૮૬
તુંહી ન્યારામાં ન્યારો હે નાથ, તહારો હે શ્યામ ન ભેલું હું સાથ.	૮૭
તુંહી ઠીઠી કુંજર કાયર સુર, તુંહી દાતાર ભલો ભરપુર.	૮૮
તુંહી લોભી લાંપટ કપટ કુડ, તુંહી હીરા વેદ હરી મહા મુઢ.	૮૯
જાણ્યા જાણ્યા તુંહી જીગદીશ, અજાણ્યા આગળ ધુણે શીષ.	૯૦
તુંહી ઘર આંગણે ઘણે ઘાટ, તુંહી વળી વહ્યો ખારે વાટ.	૯૧
શેરડીએ આલો સુંદર શ્યામ, અવળા ન થઈએ આતમારામ.	૯૨
તુંહી આદ અંત લગી વળી એક, તહારી ત્રિકમ મોટી છે ટેક.	૯૩
તુંહી ત્રિભોવનમાં ત્રિકમ, તને તારી ગોવિંદ નથી ગમ.	૯૪
આમ ન ભુલો જઈએ આપ, ખાળાપણુ ખડુ એટલા છો આપ.	૯૫

દાવા.

કરોળીએ જળ માંડી જમ જાણી, પડદે રહ્યો પરમેશ્વર પ્રાણી.	૯૬
ગુથંતાંસુ ગુથી કરતાં કરીને, રહ્યો મુઢ મુરખ માંહે મરીને.	૯૭
એવી તે ઉકાંદ કરી છે અનેરી, ઘટ ઘટ માંહે રહ્યો ઘટ ઘેરી.	૯૮
એક કણથી કણ અનેક થાય, તે તો કેમ જીજવા જાણ્યા જાય.	૯૯
તેમાં તું એક અનેક અપાર, પ્રભુ તારો કોય ન પામે પાર.	૧૦૦
કાલાવાલા કરતાં કકણ કેમ થયો, તું શેષને સાથે શું સુધ રહ્યો.	૧૦૧
આવી આપ દર્શન મહાદીન જાણી, જો જો વાહી રાખશે રૂક્માણી રાણી.	૧૦૨
સોળ સહસ્ર સુંદરી છે સંગ તારે, તેમાંથી અદેખી વળી કોઈ વારે.	૧૦૩
કોતું કહ્યું કાને ધરણીધર ધરણો, ત્યારે માંડે કારજ કયાં થકી કરણો.	૧૦૪
વિચારવા રહેશો માં વિદગ્ધ વાત, ગુણુ અવગુણુ ન જ્ઞેશો નાથ.	૧૦૫
જો જો મારા વાલાજી લાગશે વાર, જાણી જન સેવક કરજો સાર.	૧૦૬
લહેરમાં આવીએ દીન દયાળ, નયણે નીરખોને થાકે ન્યાલ.	૧૦૭
તાક મને મુખ જોયાના કોટ, આતો રંગ રંગીલા રણછોડ.	૧૦૮
હું તો મહા રાંકછું રાંકછું રામ, આગ્યો શણું ઉગાર સુંદીર શ્યામ	૧૦૯
વહાલા મારા વાળીએ માંડે વાન, દર્શન દેડે દીગ્ધએ દાન.	૧૧૦
અજાયક આવી જરથો જોઈ, ઘણું નથી માગતો કાનજી કાંઈ.	૧૧૧
દર્શન દે તું રણછોડ રાય, તેમાં તારા ખાપજીનું શું જાય.	૧૧૨
નથી એક દોકડો ખેસતો દામ, રાંક તાણું કારજ થાશે રામ.	૧૧૩

મનમાં મોહન કરવી મહેર, તારી લક્ષ્મીવર મોટી લહેર.	૧૧૪
લહેરમાં આવીએ દીન દયાળ, નયને નીરખી હું થાકું ન્યાલ.	૧૧૫
કંઠાનજી કુંડા કળજીગ માંડે, નશેક શું આમ નમેરો થાય.	૧૧૬
કંઠણ ન થઈએ કાન ગોવાળ, તમે છો ભક્તોના પ્રતિપાળ.	૧૧૭
ખરદ ખાના તાણું રાખવા રાજ, દશે અવતાર ધર્યાં ઠેણું કાજ.	૧૧૮
મેં તો માઈં તન મન ભુધર ભેઠયું, ભક્તોને કાજે તેં મહા દુઃખ વેઠયું.	૧૧૯
ધર્યું મીનનું રૂપ આપ અભેદ, શંખાસુર મારવા વાળવા વેદ.	૧૨૦
મળ્યા દેવ દાનવ સાગર તીર, મથ્યો મહીસાગર હે રઘુવીર.	૧૨૧
ધર્યું રૂપ કચ્છપ કર્યો જતન, ચતુર્ભુજ કાઢ્યાં તેં ચૈદ રતન.	૧૨૨
વળી વાલા વરાહનું ધર્યું રૂપ, ભક્ષો હીરણ્યાક્ષ મારીયો ભુપ.	૧૨૩
દાઢાંચે અવની રાખી જમ, પ્રભુ પ્રહલાદ ઉગાર્યો તેમ.	૧૨૪
નરસિંહ રૂપ ધર્યું નિરધાર, માર્યો હરણાકશ્યપ લાગી ન વાર.	૧૨૫
વળી ધર્યું વામન રૂપ વિશાળ, છળ્યો ખળી એલવી ઈંદ્ર આળ.	૧૨૬
ઝાલી કરમાં ફરસી ફરસુરામ, કર્યું એવું કોઈ ન કરે કામ.	૧૨૭
હણી માતા પોતાની કાનજી કહાવી, દીઠે તુને ત્રિકમ દયા ન આવી.	૧૨૮
કયા તારા ગુણ ગાઈં ગુણવંત, ક્ષત્રીઓ કેરો આણ્યો અંત.	૧૨૯
સાતમે રામ લક્ષ્મણ વીર, દશરથ કેરી ભાગી ભીડ.	૧૩૦
જેજેકાર વરતાવ્યો જીગ માંડે, માર્યો દૈત્ય તારણુ કારણુ કાંચ.	૧૩૧
ઋષિને જગન કરાવ્યો જઈ, સાધવી નારને લાવ્યા સાહી.	૧૩૨
ભાગું જઈ ત્રિપદ જનક ઘેર, પ્રભુ તારી કાય ન ગ્રીછે પેર.	૧૩૩
વળા વળી વચન પાળવા તાત, ભોગવ્યું વન તેં વેકુંક નાથ.	૧૩૪
ખાર વર્ષ રામ વેઠ્યાં વનવાસ, લક્ષ્મણ વીરને સાધવી પાસ.	૧૩૫
સુખે દુખે નિર્ગમતાંતાં દગ, એવામાં એક થયું વિધન.	૧૩૬
સીતાને હરી ગયો રાવણુ, પ્રભુ પ્રેમદાનું રાખ્યું પણુ.	૧૩૭
સ્વામી જઈ સાગર ખાંધી પાજ, પાણીમાં પથર તાર્યાં રાજ.	૧૩૮
સુવર્ણની લંકા લગાડી લાહે, રાજ રામે માર્યો રાવણુ રાય.	૧૩૯
વિભિષણ ભાઈ પોતાનો જોડ, આપી રાજ અમર થાપ્યો તેડ.	૧૪૦
મથુરામાં પ્રગટયા પ્રાણજીવન, કૃષ્ણ પક્ષ અષ્ટમી કેરો દન.	૧૪૧
વસુદેવ દેવકીની પુરી આશ, નક્ષત્ર રોહણી શ્રાવણુ માસ.	૧૪૨
કાળાગૃહ માંડે કરી કરણાય, જાણી દીન દેવ દામોદર રાય.	૧૪૩
પાપીએ તો ખહુ કરી હતી ખીડ, ભક્તો જાણી તમે ભાગી ભીડ.	૧૪૪
દરશન દીધું દીન દયાળ, પુણીનંદ પુરણુ કંસનો કાળ.	૧૪૫

દેવકીને ગર્ભ રહ્યો હતો જહ, આળ પંપાળ થઇ ગયો તેહ.	૧૪૬
જિંદગી બેઠા આનંદ રૂપ, તમારું સુંદીર શ્યામ સ્વરૂપ.	૧૪૭
ધર્યો મોર મુગટ કુંડલ કાન, ગુંજહાર ભુધર ભીને વાન.	૧૪૮
એવાં તારાં અણીઆળાં લોચન, સુંદરતા શ્યામ મનોહર ઘન.	૧૪૯
જળહળ ઝલકે કાન કપોળ, જાણે જમ ચંદ્રની કળા સોળ.	૧૫૦
લીલાવટ કેસર કેરી આડ, દરશન એવું મને દેખાડ.	૧૫૧
વરણાગી મેં કેમ વર્ણવી જાય, છેલાઇની જુગત જાદવરાય.	૧૫૨
ભૂકુટી ભમર વંક ત્રિવંક, કહાનજી કોણ કટીનો લંક.	૧૫૨
મધુરી મોરલી મુખનો મોડ, જ જ રૂડા રઠીઆળા રણછોડ.	૧૫૪
પીતાંબર સુંદીર પહેર્યું સાર, પાવત્રે લુધરીનો ઘમકાર.	૧૫૫
શંખ ચક્ર ગદા પત્ર પાય, પ્રેમેથી પ્રગટયા વૈકુંઠરાય.	૧૫૬
પ્રભુ મારાં પ્રાક્રમ તારાં પ્રાઠ, અજાણ્યા ન રહેવું ગરૂડા રૂઠ.	૧૫૭
ટાળવા ત્રણ ભુવનના તાપ, આહીરમાં આવી છપાડયું આપ.	૧૫૮
કુંજી રૂપ ધર્યું કિરતાર, આઠમો ગોકુળમાં અવતાર.	૧૫૯
પરિત્રાણ કીધું નંદજીને ઘેર, પ્રભુ તારી કોઈ ન પ્રીછે પેર.	૧૬૦
ખાળાપણ બેલીઆ ખાળ મુકુંદ, ચારી ગાય ગોવાળ થઇ ગોવિંદ.	૧૬૧
જસોદાના પ્રાણજીવન જીવન, ગોપી ગોપ નંદજીને ધન્ય ધન્ય.	૧૬૨
ધન્ય ધન્ય જીમનાંજીનાં નીર, જેમાં તમે ઝીલ્યા હશે જહુવીર.	૧૬૩
ધન્ય ગામ ગોકુળ ગોપી ગોવાળ, માગી લીધાં માખણ દીન દયાળ.	૧૬૪
ધન્ય ધન્ય આહીરનો અવતાર, પ્રગટયા આનંદ રૂપ અપાર.	૧૬૫
ધન્ય ધન્ય કદમ કેરી છાંયે, બેઠા હશે ત્રિકમ તારણ ત્યાંયે.	૧૬૬
ધન્ય વૃંદાવન વંસી વટ, ધન્ય એ પૃથ્વી અતિ ઉલટ.	૧૬૭
ધન્ય કુંજગલી યુગલ કીશોર, ધન્ય મોરલોધર માખણ ચોર.	૧૬૮

વલણ.

ધન્ય ગૌ ઘેન ચતુર્ભુજ ચારી, ધન વાછરૂ ધન્ય ત્રીજની નારી.	૧૬૯
ધન્ય ગોવર્ધન ટચલીએ તોળ્યો, ધન્ય કાળી નાગ નાથ્યો રંગ રોળ્યો.	૧૭૦
ધન્ય ધન્ય માટી આરોગ્યા મહાવ, તજ ખટરસ લલો થયો ભાવ.	૧૭૧
જસોદાએ જ્યારે જોયું રે વદન, મુખ માંહે દેખાડયાં ત્રણ ભુવન.	૧૭૨
અચરત માતા પામી મન માંહે, ધરે મુખ આંગળી કારણ કાંય.	૧૭૩
વળી મન મોહન મુઠી તેં માયા, ભૂલી ગઈ ભામની ઘાળજી ડાહ્યા.	૧૭૪
કુંવર કહી કામની હેતે હુલાવે, જસોમતી જાણીને લાડ લડાવે.	૧૭૫

એક દન ભરી ગોરસની ગોળી, ધુતારા તેં ધાધને નાંખોતી ઢાળી. ૧૭૬
 અનુખળે અંતર જમી ખંધાયા, કોણે તમે કાનજી નવ કળાયા. ૧૭૭
 મોઢયા તમે જમળા અરજીન જ્યારે, અચરજ પામ્યું હરી સૌ ત્યારે. ૧૭૮
 પુરાં તારાં પ્રાક્રમ પ્રાણુજીવન, વાહી જઇ મોરલી વૃંદાવન. ૧૭૯
 વ્યાકુળ કીધી તેં વ્રીજની નાર, તજી ઘર નીસરી ગોકુળ ખહાર. ૧૮૦
 એકે પહેર્યાં અવળાં આબ્રજ અંગ, તેને લાગ્યો રસીઆ સાથે રંગ. ૧૮૧
 એકે ઓઢ્યો ચણીઓ પહેર્યાં ચીર, ભુલ્લી ગઇ મહી વલોવ્યાં નીર. ૧૮૨
 એકે આંજ્યું નથણે સિંદુર સાર, કાળજી માંગ ભર્યો નિરધાર ૧૮૩
 એકે પહેર્યું કરનું કંઠણ કાન, તજી ઘર નીસરી રડતી રાન. ૧૮૪
 એકે વાછરે ને વરાંસે ગોપાળ, પોતાનું તાણી બાંધ્યું બાળ. ૧૮૫
 પ્રભુ સહુ આવી તમારી પાસ, અખળા જાણીને પુરી આશ. ૧૮૬
 ખરી રજની કરી ખટ માસ, ગોપીઓ રંગે રમાડી રાસ. ૧૮૭
 માર્યો તેં દૈત્ય અનેક અપાર, પ્રભુ તારો કોય ન પામે પાર. ૧૮૮
 માસીનો કાઢ્યો વિઠલ વંશ, મોહન તેં માર્યો મામો કંસ. ૧૮૯
 મુકાવ્યાં માત પિતા પરિવાર મારે તો વિઠલ તાહારી વહાર. ૧૯૦
 બુદ્ધા રૂપ ધરીને બેઠા ધીર, પામે દુઃખ સંસાર શ્યામ શરીર. ૧૯૧
 હરિ બુદ્ધિ લોકો તણી હરી લીધી, ઘણી દુર બુદ્ધિ દયાળજી દીધી. ૧૯૨
 કહો કોઇ કૃષ્ણ કથા રસ ગાતું, કહો કોઇ દેવ દરશન જાતું. ૧૯૩
 કહો કોઇ સંતની સેવા કરતું; કહો કોઇ ક્યાન હરીનું ધરતું. ૧૯૪
 કહો કોઇ આચાર શુદ્ધ રહેતું, કહો કોઇ કુડ કપટ ન લેતું. ૧૯૫
 કહો કોઇ ધર્મને મારગ ધાતું, કહો કોઇ રૂઝે રાંક ન થાતું. ૧૯૬
 કહો કોઇ કરતું વિપ્રની સેવા, કહો કોઇ ટળવળતું દાન દેવા. ૧૯૭
 કહો કોઇ ભૂખ્યાનું મોં નવ જોતું, કહો કોઇ મુઆને આમ ન રોતું. ૧૯૮
 કહો કોઇ જાણીને જોલતું બુદ્ધ, કહો કોઇ લેવાતું રૂકું અરૂકું. ૧૯૯
 કહો કોઇ ગાયને ગાળ ન દેતું, કહો કોઇ કલ્પ્યું દાન ન લેતું. ૨૦૦
 કહો કોઇ કાયર થાતું ન ત્યારે, કહો કોઇ વળવળતું નહિ વારે. ૨૦૧
 પહેલાં એવું સત્ય હતું મારા સ્વામી, હવે અતિ લોપાયું અંતર જમી. ૨૦૨
 આવી કળીકાલ કલંકી કર્યો છે, વાઢ્યો દુરીજન ને સંત ડર્યો છે. ૨૦૩
 દેવ દરશન ગયાં ઉપટાઇ, મોટા સિદ્ધ છાના રહ્યા છે છપાઇ. ૨૦૪
 હરિ ધર્મ કર્મ ઘટીને ગયું છે, હવે કહો સંસારમાં શું રહ્યું છે. ૨૦૫

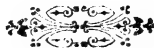
પીડાય છે પંડિત વેદ પુરાણી, પીડાય છે સુંદરી સારંગ પાણી.	૨૦૬
પીડાય છે ગાય ગોપીનાથ ઘણું, મારે આકું ત્રિકમ છે તમતણું.	૨૦૭
પીડાય છે પ્રભુ પ્રજા તમારી, વાલા કાંઈ મન જીઓને વિચારી.	૨૦૮
જુગ માંહે જુઠ મંડાણી છે આઝી, નથી કોઈ રામના નામથી રાજ.	૨૦૯
અધર્મી અન્યાય કરે છે ઘણેરો, થયો અવા ઓછેરો કંટકો કેરો.	૨૧૦
કરે ખળવિઘા ને ખોટાઈએ ચાલે, તેને સહુ અદકી ઉપમા આલે.	૨૧૧
અંધા ગયા ઘર ધંધા માંહે ભુલો, ખગાડે છે ખાપડા કોગટ કુલો.	૨૧૨
ઉંધા વળી અનેક અહંકાર આણે, જીવ્યા તણી જીગત કાંઈ ન જાણે.	૨૧૩
કરે મન મોટાઈ મુરખ મહાલે, કંઈ કર્મ હીણા ચતુરાઈએ ચાલે.	૨૧૪
કંઈ કુટી મુઆ કળજીગ માંહે, કરો હવે કિરપા કાનજી કાંચ.	૨૧૫
હું તો મહા રાંક છું રાંક છું રામ, આવ્યો શર્ણુ જગાર સુંદીર શ્યામ.	૨૧૬
કઠણ ન થઈએ કળજીગ માંહે, હવે પ્રભુ ખુડતાં આલીએ ખાંચ.	૨૧૭
પટંતરો ભાગીએ પ્રાણજીવન, મનાવીએ મોહન માંડે મન.	૨૧૮
કશે ભેદ રાખીએ નહિ ભગવાન, દરશન કેરું હીજીએ દાન.	૨૧૯
હવે કેમ ચાલે ચતુર્ભુજ મારે, તમ વિના સંસારમાં કાણુ તારે.	૨૨૦
માટે દયા કરીએ દીન દયાળ, ભલી તારી ભુધર લાધી ભાળ.	૨૨૧
આવો આવો અંતરજમી આવે, આલિંગન દીજી જીથી દુઃખ ભાગે.	૨૨૨
મારા સમ જે કાંઈ મન વિચારે, ઘડી ઘડીનેા છું ગુનેશાર તારે.	૨૨૩
અધુરાંના અવગુણ હોય અનેક, પુરા હોય તે ચિત્ત ચારે ન રેખ.	૨૨૪
છખીલાજી છોડે કછોડે થાય, માટે કેમ પોતાની મા પત્નટાય.	૨૨૫
વાલા મારા મને ઘણો વિશવાસ, ઉમેદ છે અદકી પુરીએ આશ.	૨૨૬
આશા ભંગ કરીએ નહિ કૃપાળ, દરશન દીજીએ દીન દયાળ.	૨૨૭
હવે કેમ વિકૃલ વહેરો થાય, તમ વિના દિન દોહલડા જાય.	૨૨૮
મોઘા થઈ રહીએ નહી મન મોહન, સામું જીઓ સ્વામી છું સેવક જન.	૨૨૯
કાલાવાલા કરે ખિચારો ખાળ, દયા નથી આવતી દીન દયાળ.	૨૩૦
ભક્તોની ભીડે ભુધર તને ભીડ, ભક્ત પીડાયે ઘણી તને પીડ.	૨૩૧
ઉગાર્યા તેં અનેક જન અપાર, અમારે તો વિકૃલ તહારી વાર.	૨૩૨
મુકાવ્યો મગરે ગૃહ્યાં કર્યો ગજ, તેની ચિતા કરી તેં ચતુર્ભુજ.	૨૩૩
અણુવણું પાયે ધાયા પરિશ્રમ, આખું વૈકુંઠ તેનું કેવું કર્મ.	૨૩૪
ધ્રુવને અવિચળ આસન આપ્યું, તેં દાસનું દુઃખ દારિદ્ર કાપ્યું.	૨૩૫

સુધનવા ઉગારીઓ અંતર જામી, તાતું તેલ ટાઢું ઠંથું સત સ્વામી. ૨૩૬
 પ્રભુજી પ્રહલાદ ભગત તમારો, રાખી લાજ નાથજી રહ્યો તું ન્યારો. ૨૩૭
 અંદરહાસને કૃપા કહાન કીધી, વિષ ફેડીને વિષયા નાર દીધી. ૨૩૮
 અધર્મો નહિ કોઇ અજાનજા જોવો, ગુણકાનો સંગી અજાની એવો. ૨૩૯
 થયો અંત કાળ આવ્યા જમ જ્યારે, પોતાનો ખાળક ખોલાવીઓ ત્યારે. ૨૪૦
 ધાએ તું નારણીઆ કુંવરને કહ્યું, તેતો કેમ અંતર જામી તેં લહ્યું. ૨૪૧
 આવ્યો અણુ તેડયો ધાઇ મળ્યો ધીર, આપ્યું તેને વેકુંઠ સ્થામ શરીર. ૨૪૨
 આખે ધાતો હીંડે તું મોટો છે માવે, મારે વારે શું અદ્યા આળસ આવે. ૨૪૩
 હું તો હરિ હેત કરીને ખોલાવું, તું અંતર જામી કંઈ તેડયો ન આવું. ૨૪૪
 પાંડવોની પુંઠ ૨૩વડયો રાન, માફે કહ્યું કયાં નથી સુણતો કાન. ૨૪૫
 અરજીનનો રથ આપે તેં ખેડયો, અનેક ઠેકાણે ગયો અણુ તેડયો. ૨૪૬
 ઘણા કાલાવાલા કફે છું હું કામી, દૈયે તારે દયા નથી મારા સ્વામી. ૨૪૭
 પ્રભુ દુપદીની તમે પત રાખી, સકળ લોક જાણે સુરી નર સાખી. ૨૪૮
 નવસે નવાણું પુર્યા ચીર કોરો, કીયાં કહુ પ્રાક્રમ ત્રિક્રમ તારો. ૨૪૯
 મુજ ભણી મેટ કરો હવે મહાવા, કહાનજી કઠણ થયા છો શું આવા. ૨૫૦
 મંલો આમળો મનનો મોરારિ, આણે સમે આવી પુરો આશ મારી. ૨૫૧
 આવ્યું શર્ણુ તેને છેલ કેમ દીજે, મળ્યાં સુ કહાનજી કપટ ન કીજે. ૨૫૨
 પ્રભુ થાઓ પ્રગટ આનંદ આણી, મને દાસના દાસનો દાસ જાણી. ૨૫૩
 વિશ્વંબ ન કીજે કહાનજી કાળા, આવી આપ દર્શન નંદના લાલા. ૨૫૪
 પૂર્વ જનમની પ્રીત સંભાળો, હવે મુજ સામું ભુવર તમે ભાળો. ૨૫૫
 પ્રીતે પરિશ્રમ ગોકુળ ગાય ચારી, પ્રીતે ગૌતમની અહલ્યા ઉધારી. ૨૫૬
 પ્રીતે પુરુષોત્તમ પાંડવ તાર્યા, લાખાગૃહ માંહેથી આપે ઉગાર્યા. ૨૫૭
 પ્રીતે પુરણાનંદ રહ્યા છો રાજ, વિદુરને ઘેર આરોગીઆ ભાજ. ૨૫૮
 પ્રીતે વસુદેવના પુત્ર કહેવાયા, પ્રીતે મન માણસની ધરી કાયા. ૨૫૯
 પ્રીતે જસોદાજીને ઘેર પધાર્યા, ગોપી ગોપ ગોવાળ આપે ઉધાર્યા. ૨૬૦
 તારી ગત ન્યારી છે સારંગપાણી, પ્રીતે કુખજાજી કરી પટરાણી. ૨૬૧
 પ્રીતે ખળીને ઘેર જાયવા ગયા, પ્રીતે પ્રભુજી પોળીઆ થઇ રહ્યા. ૨૬૨
 પ્રીતે સુદામાનું દારિદ્ર ભાગ્યું, પ્રીતે દરશન હું મોહન માગું. ૨૬૩
 પ્રીતે નરસંઘઆને આપીઓ હાર, મામેફે પુરું વળી લાગી ન વાર. ૨૬૪
 પ્રીતે નામદેવનું છાપફે છાણું, દુનીયામાં કેણુ ગણે તને ડાહ્યું. ૨૬૫
 જહેવની આશ પ્રભુ પુરી પાડી, મુઘ નાર તેં જગદીશ જવાડી. ૨૬૬

મીરાંબાઇનું વિષ અમૃત કીધું, દર્શને દીન દયાળુ દીધું. ૨૬૭
 મારે વારે કેમ કરે કઠણીય, પ્રભુ પ્રીતની પેર હવે જણાય. ૨૬૮
 પડે કામ તારે પુરૂં પરભાય, અધુરે રસાળાં અમથાં ઢાળાય. ૨૬૯
 જને વીતી હોય તે તો જીવ જાણે, અજાણ્યું મનમાં અહંકાર આણે. ૨૭૦
 પ્રીતે સુખ નથી પલક મને પડતું, જને રંગ લાગ્યો તે તો રહે રડતું. ૨૭૧
 હીડતાં હાલતાં પ્રભુજી પોકારું, જગતાં સુવતાં ધરું ધ્યાન તારું. ૨૭૨
 આવી મળો જ્યારે ભાગે દુઃખ ત્યારે, વાયદે ગાયદે મને કયાં તું મારે. ૨૭૩
 મુકીદે મોહન મનનો ગાયદો, હવે મારા વાલા વટે છે વાયદો. ૨૭૪
 તને દયા કયાં નથી ઉપજી આપે, હું તો રહ્યો વળગી જુગદીશ જાપે. ૨૭૫
 ભુંડા તે તો ભીડ ભગતોની ભાગી, મારે વારે વિકૃલ કાં વાર લાગી. ૨૭૬
 બોલ બાપજી મેં શું તારૂં બગાડ્યું, ચાલે નહિ દન વાહી વર્ષ કાઢ્યું. ૨૭૭
 ગરીબ છું ગોવિંદ જો મુજ સામું, મહા રાંક થઇને ચરણે શીષ નામું. ૨૭૮
 કઠણ કેમ થયા કળી જુગ માંહે, હવે ભેદ રાખોમાં કાનજી કાંચ. ૨૭૯
 પડે ચુક ચાકરીમાં જો કહેવાય, તોહિ મારો નાથ નગણુ કેમ થાય. ૨૮૦
 તારો જીવ છું હરિ હું અપરાધી, આંખો શર્ણુ ત્યારે બાવા રાખ બાપી. ૨૮૧
 બાંધી મુડી લે લાખ દુર દેખાડે, ભાગે તોલ તેનો આગળથી ઉઘાડે. ૨૮૨
 માટે થશે જાહેર કે વેળે જાણો, ખાલાંબો બોલું છું રંપે રીસ આણો. ૨૮૩
 નહિ લાજ રાખું હવે લાલ તહારી, આણે સમે આવી પુરે આશ મારી. ૨૮૪
 આંખું શર્ણુ તેને છેલ કેમ દીજ, મળ્યા સું કાનજી કપટ ન કીજ. ૨૮૫
 ઉઘાડું છું આપ નીકર આવ વહેલો, ઘણો મેં પટંતરો રાખ્યો છે પેલો. ૨૮૬
 તુંતો મહા ઠગ દીસે છે ઠગારો, અધર્મો અકર્મોને માણસ મારો. ૨૮૭
 દુરીજન દુષ્ટ દુરમતીદારો, વધારો ઘટારો આવડો અટારો. ૨૮૮
 અહંકારી ભંકારી સંસારી સવળો, વિહારી બિહારી અહારી અવળો. ૨૮૯
 વંદાણી વસાંણી રસાંણી તુંડો, પ્રત્યક્ષ પાપી કિરતાર કુંડો. ૨૯૦
 હણી માતા હાથે ગણી નવ હત્યા, બ્રહ્મ રાક્ષસનો કાઢ્યો નાશ સત્યા. ૨૯૧
 મોહન મારી માસી વળી મામો કંસ, કાળા કૌરવોનો કાઢ્યો તે વંશ. ૨૯૨
 અભિમન્યુ બાણેજ પોતાનો કહાંબો, ચતુર્ભુજ તેને ચક્રાવે ચઢાંબો. ૨૯૩
 ધર્મુ રૂપ ઉદરનું કુંડ કીધું, કરડયું નાદ મરણુ તણું દાન દીધું. ૨૯૪
 રહ્યો તું કુંડુખ કળીલો કરીને, છપન કોટી જાદવ માર્યા મરીને. ૨૯૫
 જરાસંઘ જાચ્યો જમ્બ જુગદીશ, માગી લીધું જુદા રાખી મન રીશ. ૨૯૬
 ભીમસુ ભડાંબો કવચ હરીને, માર્યો રાજા એમ કપટ કરીને. ૨૯૭
 એવાં પ્રભુ પ્રાક્રમ છે તારાં પુરાં, થોડાં કહ્યાં અનેક રહ્યાં અધુરાં. ૨૯૮

દિન દિન પ્રત્યે મહાફૂલ માંડે, એક લખ ભાગે સવા લખ બેડે. ૨૯૯
 એમાં તને અડતું નથી એક કર્મ, મોટા મેંતો તારો લલ્લો નહિ કર્મ. ૩૦૦
 સાચું કહેતાં સ્વામી રખે રીસ ચઢતી, તારી વાત એક નથી મને જડતી. ૩૦૧
 વળી કહેશે વાલા કેમ રહું છાનો, માંડે કહ્યું મોહનજી તમે માનો. ૩૦૨
 ખળતો બોલું છું નથી ખાકરાઇ, મહારાંકમાં રાંક છું રઘુરાઇ. ૩૦૩
 વિલમ ન કીજે વાલા વાર લાગે, મહાદીનયઇ દાસ દરશન માગે. ૩૦૪
 ભુંડા ગયો ભુલી શકે સુખવાસો, બે બે જગદીશ અહંકારમાં જશે. ૩૦૫
 અનાથ સંઘાથે અહંકાર ન કીજે, દરશન દીન દયાળજી દીજે. ૩૦૬
 પ્રભુ પંડમાં થકી પ્રગટ થઇએ, દર્શન દેધને રંગમાં રહીએ. ૩૦૭
 નથી વેગળો નાથ નેડો મેં જાણ્યો, ઘટમાંહિ ગોવિંદ વેદે વખાણ્યો. ૩૦૮
 રૂડા રામ રૂડી રચના તેં કીધી, થોડામાં ઘણી ઇમારત લીધી. ૩૦૯
 પાંચે તત્ત્વ પુરાં તેના પાંચ રંગ, ખટ ચક્ર અષ્ટ કર્મજી એક અંગ. ૩૧૦
 પીત પ્રથવી તોય શ્વેત સવેતાં, શ્યામ વરણ આલ તેજ રંગ રાતાં. ૩૧૧
 નીલાં પવન એ પાંચ તત્ત્વ પુરાં, પાંચ પચવીશ એમાં નહિ અધુરાં. ૩૧૨
 નવલનાર સાથે નવલ નેહ કીધો, પળ પળનો રસ પ્રભુ તેં પીધો. ૩૧૩
 ઇંગલા પીંગલા સુષુમ્ણાની સંગે, રૂડી રીત જાણી રમ્યા રાજ રંગે. ૩૧૪
 ભજન અજપા ભલું નિત્ય શાય, એકવીસ હજાર ખટસેં જપાય. ૩૧૫
 ગડગડ નોખત અંખાર ગાજે, ઘણુણુ ઘંટા અનહદ વાજે. ૩૧૬
 કણુણુ કંકણી ધુણરી ઘોર, મોહ્યા મૃગ બોલે ખપેયા ને મોર. ૩૧૭
 કણુણુ નેપુર માંહે ઠમકે, ઝણુણુ ઝલરી જ્યોત ઝમકે. ૩૧૮
 મધુરી મોરલી ખાવા માંહે બોલે, સુણી શેષ નાગ મોહી મન ડોલે. ૩૧૯
 મોહ્યા મોહ્યા મોટા મુનિવર ધુન, સપ્ત નાદ વાજે સોહામણુ સુણ. ૩૨૦
 વેતી રહી જીમનાં જીવિત તારી જાણી, રૂંધાયો પવન પલાય ન પાણી. ૩૨૧
 દ્વાર દેવાયાં દરશન દીધાં, કહે છે પ્રભુ કારજ સઘળાં સીધાં. ૩૨૨
 એમ નહિ માનું હે અંતરજામી, કરો વાત પ્રગટ કાનડ કામી. ૩૨૩
 આવો આવો મળીએ આલિંગન દીજે, સ્વામી સેવકનું મન ત્યારે રીઝે. ૩૨૪
 પટંતરો ભાગ પ્રભુ શો પરદો, મને કહીએ માગ હવે શો હરદો. ૩૨૫
 દાતાર હોય તે કરપી ન થાય, આજુ કહેતાં જાયકનું પણુ જાય. ૩૨૬
 નથી લોભ કરતો પ્રભુ પાય લાગુ, થોડુંશુક દર્શનનું દાન માગુ. ૩૨૭
 એટલે રળીઆત થયો છું રાજી, નથી જક કરતો જગદીશ આઝી. ૩૨૮
 તુંતો આપે એવો મહા સત્યવાદી, નથી માગવા બેગ હું અપરાધી. ૩૨૯
 મોટો પાસે માગવું સોંપીને શીપ, મનમાં જાણું જ રખે કરે રીશ. ૩૩૦

જીવ્યા કેમ હપડે આઝેડે કહેતાં, માટે માયું દર્શન લેતાં અલેતાં. ૩૩૧
 પ્રભુ થાઓ પ્રગટ પ્રત્યક્ષ દેવા, સ્વામી તારી એકે ન જાણું હું સેવા. ૩૩૨
 ન જાણું ભુધર ભજન લલાઇ, ન જાણું પૂજા અર્ચા ગુણ ગાઇ. ૩૩૩
 ન જાણું પ્રણામ પુણીનંદ પુરો, ન જાણું આચાર અજ્ઞાન અધુરો. ૩૩૪
 ન જાણું વિવેક વિચાર વિશાળ, ન જાણું ગુણ અવગુણ ગોપાળ. ૩૩૫
 મહામુઠ છું મન મહેર કરવી, ચતુર્ભુજ ચિત્તમાં ચિતા ધરવી. ૩૩૬
 વચન છળીલા કહું એક છેલ્લું, હવે વાલા તને હું વીલા ન મેલું. ૩૩૭
 પ્રભુ આંખો પાસે રહ્યા તારી આશે, દર્શન માગ્યું રણુછોડ દાસે. ૩૩૮
 પ્રણામ પ્રણામ પ્રત્યક્ષરૂપ તને, આવી આપ દર્શન મોહન મને. ૩૩૯
 હવે સ્વામી સેવક શું ભેદ શાનો, પટંતરો ભાગો માંડે કહ્યું માનો. ૩૪૦
 મહાસુખ થયું ખાવા મને ખારે, કેવળરસ ગાઇ આંખો શર્ણુ તારે. ૩૪૧
 જો જો હરિ હવે હસારત થાશે, નથી વાંક માંડે તારે ખરદ જાશે. ૩૪૨
 હું તો દાલાવાલા કરી કરી થાક્યો, આવી આપો દર્શન કે સુખ ના કહો. ૩૪૩
 નકારો કરશો તો કોઇ નહિ માગે, દાન આપતાં આવડું દુઃખ લાગે. ૩૪૪
 લાલાજી મેં લાલચ નથી મેલાતી, કાળા કાઠી નાંખ કપટની કાતી. ૩૪૫
 અવંક થઇને શું આમ રહ્યો છે, માંડે વાંદે નાથ નગણુ થયો છે. ૩૪૬
 હેતનું વચન હરી રાખો હૈયે, મીઠું કરો માનો. કડવું જો કહીએ. ૩૪૭
 દરદીકે હોય તે દરદ પોકારે, નંદે નાથ તેને મરડી કેમ માંડે. ૩૪૮
 મુકો મનનું કુંડ મોહન મીઠા, દયા કરી ત્યારે દયાળજી દીઠા. ૩૪૯
 કેવળરસ ગાઉં પામું મોજપુરો, હવે રાખવી નહિ આશ અનુરો. ૩૫૦
 થાડે ઘણું કરી માનો મારા સ્વામી, પ્રણામ પ્રણામ તને શીવ નામી. ૩૫૧
 સાચે મને સ્વામી કહું તારી સેવા, પ્રણામ પ્રણામ નિરંજન દેવા. ૩૫૨
 અણાવું પૂજા બીજું કાંઇ ન જુઝ, પ્રણામ પ્રણામ પુણીનંદ પૂજું. ૩૫૩
 સુખડ કેસર સુંદીર સાર, પ્રણામ પ્રણામ તને નિરાકાર. ૩૫૪
 કંઈ પુરુષના આંદોષું હાર, પ્રણામ પ્રણામ તને કિરતાર. ૩૫૫
 વિવેકે વધાવું મોતી ભરી થાળી, પ્રણામ પ્રણામ તને વનમાળી. ૩૫૬
 એમ કહું પૂજા પુરો આશ મારી, પ્રણામ પ્રણામ ગોકુળ ગાયચારી. ૩૫૭
 ચતુર્ભુજ ચરણે આપો મને વાસ, ગુરૂ પ્રતાપે કહે રણુછોડદાસ. ૩૫૮

પ્રભાત સ્તવન.

૧.

કૃષ્ણનું નામ તે સદાય શિરોમણી, કૃષ્ણના નામથી કામ થાય;
 કૃષ્ણના નામથી કોટિ કલ્યાણ છે, કૃષ્ણના નામથી પાપ જાય. ૧
 કૃષ્ણના નામથી અગ્નિ ખાળે નહિ, કૃષ્ણના નામથી જળ ન ખોળે;
 કૃષ્ણના નામથી ઝેરને જીરવે, અનેક વિઘન હરિનામ જોળે. ૨
 કૃષ્ણના નામથી કર્મ લાગે નહિ, કૃષ્ણના નામથી ધર્મ વાધે;
 રણછોડ કહે ભક્તે કૃષ્ણના નામને, નામથી શ્યામ નીજધામ લાધે. ૩

૨.

સાર સંસારમાં નામ નારાયણનું, કામ પુરણ કરે ભમ લાગે:
 જે મન ચિન્તવે તે હરિ હાભણે, જે જપે જીવતા લ'ક લાગે. સાર. ૧
 એવા હરિ રસ તજીને શં વિપરસ વર્ણવે, ધર્મને મેલી કયાં કર્મ કીધું;
 તજી કરી રતનને કોડીને કોડીઓ, તજી અમૃત શું ઝેર પીધું. સાર. ૨
 જપ આપે તરે પાપ પ્રલય કરે, ખાપ તું ખંદગી ખોલ સાચી;
 મર્મની વાત તે માંહેલો માનશે, કર્મની વાત તે સર્વ કાચી. સાર. ૩
 કોટી જગન કરે ફરતાં તિરથ કરે, તપ ધરે વન જઈ વેદ જોલે,
 રણછોડ કહે ભક્તે રામને રંગમાં તેટલું નહિ એક નામ તોલે. સાર. ૪

૩.

નામનું મહાતમ જે કોઈ જાણશે, આણશે આત્મા માંહે એવું;
 નામ ત્રિલોક મણી નામ ત્રિલોક ધણી, ત્રિલોકમાં નહિ નામ જેવું. નામનું. ૧
 અધમ ઉદ્ધારણ ભવ જળ તારણ, કારણ રૂપ કહો નામ કેવું;
 નામથી ત્રિવિધ ટળે પાતક પરજળે, અકળ કો નવકળે નામ લેવું નામનું. ૨
 નામની આશ વિશ્વાસ જે રાખશે, નામનું તાન તે નવ તૂટે;
 રણછોડ નામથી કામ પુરણ થશે, નામથી માયાના પાસ છુટે. નામનું. ૩

૪.

જગતું જગતું જગતું જીવડા, દીવડા પ્રગટે દીવ્ય સુઝે;
 તિમિર મટાડ તું તાહરા ઘર તણું ઘણો ઘણો તાપ સંતાપ બુઝે. જા. ૧
 વસ્તુ અમુલ્ય એરામાં વિસરી, નિસરી બહાર શું બુમ પાડે;
 મેલીને હીરલા માણેક મર્મના, કર્મના હીણ શું કાચ કાઢે. જા. ૨

હજી તને કામના કામની કામસુ, નથી તને નામસુ નેહ લાગ્યો;
આગ્યો 'તો ત્યારે શું લાગ્યો' તો આંધળા, જઇશ ત્યારે નરાતાર નાગો. જાં ૩
ચેત તું ચેત તું ચેત તું ચિત્તમાં, સંતમાં રહે અલ્યા સત્ય જાણી;
રણછોડ કહે બજે રામને રંગમાં અંગમાં અધિક ઉલટ આણી. જાં ૪
૫.

ઉઠતું ઉઠતું ઉઘતો આળસુ, અંધના ધંધમાં કેમ સુતો;
આજ તું આવડો વૈભવ લોગવે, કહે મને આગે તું કેણુ હતો. ઉં ૧
મુરખ મનખો નહિ મજે ફરી ફરી, કરી કરીને તેં શું કર્મ કીધું;
મહાદુઃખ વેડીને દળ કર્યું દામનું, રામનું નામ તેં શેં ન લીધું. ઉં ૨
મરણનો ભય અલ્યા મુઠ માથે ઘણો, કહે તને નેહ શી નીંદ આવે;
મુઆંજે માનવી આંખો આગળ થકી, જે દુઃખે અજ તને કેમ ભાવે. ઉં ૩
આયુષ્ય જોઈ તણું જન જોતાં ઘણું, જે દમ જાય તે કેમ થાય;
રણછોડ કહે ભાઈ ભાગ્ય તેનાં બળ્યાં, હરિ તણા ગુણુ જે હેતે ગાય. ઉં ૪
૬.

ધુળ મળ્યા કંઈ અંધના ધંધમાં, તારા ખંધમાં ખાંધ્યા તે કેમ છુટે;
અમૃત નામ તણુ કરી આંધળા, પ્રગટ પહાણીઆ મર્મ કુટે. ધું ૧
જુઠડી માયાને જળવે ચાળવે ભાળવે લોમને અતિ ઉર્ડુ;
મેલીને જાય છે કહો કેણુ વાય છે થાય છે ભુતને મુખે ભુંડું. ધું ૨
આ માઈ આ માઈ મુખથી લાખતી, નાંખતા નહિ કેને જીવ જાણી;
છેલ્લે વારે તેનો છોડો છોડી ગયા, પાવતા નહિ કેને ટાંક પાણી. ધું ૩
સંતની સંગતે મહાસુખ ઉપજે, દેહીનાં દુઃખ તે દુર નાસે;
રણછોડ કહે બજે રામને રંગમાં, સંતના સંગમાં બ્રહ્મ ભાસે. ધું ૪
૭.

સંતના સંગમાં જે રહીએ રંગમાં, તો થઇએ જીવન મુક્ત જેવા;
કર્મનો કાકરો ભાગી ભુકો થયે, આચરો અનુભવ સંત સેવા. સં ૧
સંત વિના નવ પ્રભુજીને પામીએ, નામીએ સંતના શિશ સામું;
સંત ત્યાં શ્યામ છે શ્યામ ત્યાં સંત છે, સેવતાં સેવતાં પાર પામું. સં ૨
સંતનું નામ તે સદાય શિરોમણી, જેને મારા પ્રભુજીસુ ખડુ ખણી;
સંસાર સાગર માંહે સેજે તરે, જે કરે સેવના સંત તણી. સં ૩
સંત પીડાય ત્યાં ધાય હરિ ધસમશ્યા, દુર કરે દુઃખને સુખ આપે;
રણછોડનો સ્વામી સંત સામે રહે, ધન્ય ધન્ય જેમ કહી સ્થિર સ્થાપે. સં ૪

૮.

તું મારે માતને તું મારે તાતધું બાત બુધર વિના કેને બાણું;
 તું મારે દેવ ને તારી મારે સેવના, અવગુણ ગુણ તું સર્વ સાંખું. તું ૧
 તું મારે રિક્ષિને સિદ્ધિ સંસારમાં તું મારી લક્ષનાં લાડ પાળે;
 જને જીવી ધારણા તેને રૂપે તું રમે સર્વનાં શામળા મન વાળે. તું ૩
 ધીર ધણી તમે આદિ અંતે અમે, દાસના દાસનો દાસ કહાવું;
 તું વિના મીઠડું મેં નવ દીઠડું, જે હરિ તેહને ચિત્ત લાવું. તું ૩
 ગુરૂ તણા જ્ઞાનમાં ધીરજ ધ્યાનમાં, પ્રેમ પયપાનમાં તુંજ પાથો;
 મીત પુરણ કરી વાત સર્વે કરી, રણછોડે રંગમાં તુંજ ગાયો. તું ૪

૯.

તું કરે તે થાય હું હરિ શું કરું, કાન તું સાંભળે માન મીઠા;
 રાજને નિરખતાં લાજ તે કેમ રહે, જે દીનના તમે દીવ્ય દીઠા. તું ૧
 તારા સુરતના નુરતની તાંત ને તુંખડી, જત્ર કરી માંહે મત્ર મેલ્યો;
 વગાડ્યો તે વાગતો ગરજને ગાજતો, અંગને ઉલટે રંગ રેલ્યો. તું ૨
 જીવને જતુમાં વ્યાપક વિઠલા, આદિને અંતમાં તુંજ જોવા;
 તમારા મર્મને અમે શું જાણીએ, અમારા કર્મને દોષ દેવા. તું ૩
 જમ રાખો તેમ રહીએ કવેધું કેને કહીએ, દુખ સુખ કહીએ હરિ શીષ નામી;
 રણછોડના સ્વામી રસિક મુગટમણી, અંતરની જાણો છો અંતર જમી. તું ૪

૧૦.

રાખતું લાજ મહારાજ આ કાળમાં, જળ જંજળમાં જીવ ગુરે;
 દીજીએ આશ નિરાશ ન કીજીએ, પીજીએ હરિ રસ પ્રેમ પુરે. રાખ ૧
 નોધારા જીવને આધાર આપીએ, થાપીએ દયાળજી દીન જાણી;
 મેલશે તો મારી શી વલે વિઠલા, અવગુણ માહરા મન આણી. રાખ ૨
 સખળ સંકટ થયું આરે સંસારનું, ત્યારનું માન વિમાન માગે;
 ભીડ ભક્તો ઘણી પીડ પામર તણી, બોધ જદુનાથજી શેન જાગે. રાખ ૩
 માત ને તાત જે છોકરાં છાંડશે, તો જદુનાથજી કેમ જીવીએ;
 રણછોડ રાંકનો વાંક કશે નથી, પ્રેમ રસ પાચો તો પ્રેમે પીએ. રાખ ૪

૧૧.

રાજની મોટાઇ રાજ તે રાખશે, દાસના અવગુણ અનેક હોય;
 ખાળની ગાળ તે માતને મીઠડી, માત તે નાથજી નગણ ન હોય. રાજ ૧

ભક્તની ખરદાસ સદા હરિ તમે કરી, ભક્ત નહિ પણ ભક્ત કહાવો;
ખળતાં જળતાં આરે સંસારમાં, શ્યામ તમારે હું શરણુ આપ્યો. રાજ૦ ૨
કામી કોધી લાલચ ભર્યો લાલચું, આશામાં આલ્યો નહિ એક વેળે;
ચાકરી ચોર થયો ગુનો મારો ઘણો થયો, મનમથ આલ્યો હું મારી મેળે.
રાજ૦ ૩

ધર થકી તમે ઘણી અમારા મુગટમણી, ઘણી ઘણી વાતમાં વહાલ વાધ્યું;
રણુછોડ કહે મારા કોડ પુરણુ કર્યો, તારા ધરણુ કમળનું મેં શરણુ
સાધ્યું. રાજ૦ ૪

૧૨.

કહો મને કારણ શ્યામ સુંદર વર, આવડી વાર તે ક્યાંજ લાગી;
વાટડી જોતામાં વાણું વહી ગયું, આજની રાત અખંડ જાગી. કહો૦ ૧
કોણ મળી કામની ભાગ્યવતિ ભામની, વાતે વીલભાવીઆ વા'લે વા'લા;
તેહને હેતે ખીજું ગયું વીસરી, શા હવે ઠાઠ કરો છો ઠાલા. કહો૦ ૨
પરો રહે પ્રાણપતિ મારે તારો ખપ નથી, જતી તારી જાણી ગતિ જે

જ્યાં હુતી. કહો૦ ૩

નયન નિદ્રાજવાં અરણુ અજવાળવાં, કાયાની કાન્તમાં ભાન્ત લાગી;
રણુછોડના સ્વામી રસિક મુગટમણી, શું સમ ખાઓ હવે માન માગી. કહો૦

૧૩.

નહિ જોલું તમ સાથ નંદના નાનડા, આજ વા'લા તારી વાત મેં જાણી;
રસતણી રીત તું રાખી શક્યો નહિ, પ્રીત વિના કોણુ પાય પાણી. ન૦ ૧
આજ મને કોણુ કહ્યું તમારે જે સ્થિર થયું, અમારે તે જોકનું સાલ સાલે;
તમારે તે ગુણ મળ્યું અમે કેમ જાય ખમ્યું, માનીતી થઈ મુખ આગે માલે.
લલોપતો મેલ મા'શે તુંજથી હું હવે હારી, હૈયામાં કપટ હરિ મોંના મીઠા:
કુંજની કુંજમાં અરણીને જોલવે, રંગ બેર રમતાં મેં દુર દીઠા. ન૦ ૩
પરાક્રમ જોધને હું તરત પાછી વળી, કર્મને દોષ દષ્ટ રોપ રાખ્યા;
રણુછોડના સ્વામી રસિક મુગટ મણી, મુક્યો કેમ જાય જે રસ આખ્યો ૪

૧૪.

આવો મારા આતમારામ અલખેલડા, તુમ વિના સુંદર સેજ સુની;
ક્યાં ગયા ક્યાં રહ્યા આમ ઉતાવળા, શે નથી જોલતા મુખ સુની. આવો૦ ૧
ઘેરી પહેરી ઘાટડી જોધ તારી વાટડી, સજ્જ શણગાર રહી ખહાર ઉભી;
પંથ નિહાળતાં ભાવે શું ભાળતાં, ખાંત એકાન્તની જોવા ખુખી. આવો૦ ૨

હવે થું સુખ કરી હેતે હરિ હેયે ધરી, લગ્નમાં મગ્ન થઇ માને માતું.
 મારાસક્ત તને કહું તુંજ વિના કેમ રહું, બીજું કંઇ નથી મને વહાલે વાતું. ૩
 ઉન્નમે આકળી પ્રહે થઇ વ્યાકુળી, મન માફ તલપે આલિંગન દેવા;
 રણુછાડના સ્વામી સેજ સધારીઓ, સુંદરી સંગ સંગ્રામ લેવા. આવાં ૪

૧૫.

હેડાના હાર છો પ્રાણુ આધાર છો, સુંદર સરસ છો શ્યામ સંગી;
 રૂપનું રૂપ છો અતિશે અનુપ છો, અંગનું અંગ છો રસરંગી. હેડાં ૧
 વાલનું વાલ છો લાલના લાલ છો, માલના માલ છો ખ્યાલ ખ્યાલી;
 નયનના નયન છો પ્રેમ સનેહી છો, લાલ તમારી મેં જોઇ લાલી. હેડાં ૨
 તન મન ધન છો જીવના જીવન છો, સજ્જન જન છો સુખ વરતી;
 આનંદ કંદ છો પુરણુચંદ છો, ભાવની ભક્તિમાં કીજ ભરતી. હેડાં ૩
 હેતનું હેત છો આપ ઉઘોત છો, સર્વ સચેત છો સ્વામી મારા;
 રણુછાડના સ્વામી રસિક મુગટ મણી, પુરણુ પ્રકટી પ્રેમ ધારા. હેડાં ૪

૧૬.

પ્રેમના પ્રેક્ષક પ્રેમ પુરુષોત્તમા પ્રેમમાં નિયમ તે કેમ રહે છે;
 પ્રેમ ઉલ્લાસમાં જે પડયું પાસમાં, પ્રેમનું લક્ષણ તેજ લે છે. પ્રેમ ૧
 મોટા મોટા મુનીવર ધ્યાન ધારણુ ધરે, કરે તપ જપ ખપે દેહ દહે છે;
 તેને તજીને ભજ મિજ વિનતા વાલમાં, કાનુડો કાનુડો નિત્ય કહે છે.
 પ્રેમ ૨

નાવું ને ધોવું આચાર વિચારમાં, ભાર અધિકારમાં ભાર વહે છે;
 પ્રેમનું રહસ્ય તે કોઈક જન પામશે, શીખ સાટે ગુણુવંત થહે છે.
 પ્રેમ ૩
 તન મન ધન તમે સર્વસ્વ માહરં, સ્થિર થયું એ બીજું સર્વ મહે છે;
 રણુછાડના સ્વામી રસિક મુગટમણી, પ્રેમનું ચારણું રસ દે છે. પ્રેમ ૪

૧૭.

રહોને રસિક વર મીઠડા મોરલીધરા, આજ મારે મંદીર રંગ રમવા;
 આવો એકાંત છે ખેલવાની ખાંત છે, રતિ પતિ અતિ દુઃખ દે છે દમવા.
 રહો ૧
 મંદિર માહરં તે હરિ તાહરં, તન મન ધન તમ નિમિત્ત કીધું;
 સર્વસ્વ સહિત સોંપ્યું મેં સોહામણા, જે દીનનું દર્શન દીધું. રહો ૨

ચરણની દાસ હું પુર્વાની પાસ હું, આદ ને અંત છે આશ વારી;
 લહેરોમાં મહેર તું કરને મનોહરા, વહાલા હું જઈ વારીજ વારી. રહો ૦ ૩
 મારે ભેઠ્યાનો ભાવ છે દુર્લભ દાવ છે, લગન લગાવ છે મગ્નમહે;
 રણછોડના સ્વામી રસિક મુગટમણિ, છત્રના પત્રની રાખ છાંયે. રહો ૦ ૪

૧૮.

દેખાડી તેં દીલબરી વા'લા શીદ વશ કરી, શાને મન માયા ધરી શું
 મોરલીમાં મન હર્યું કાંઈ તેં કામણુ કર્યું, લગ્ન લગાવમાં ભાવ ભરવા. ૧
 દેખા ૦ ૧
 લલચાણી તારે લાઈ હવે મને સૌ વારે, કયાં લગી બીહીવું ખા'ર તારે કાળે;
 કહો શું કહીએ કથી મૂકવાનું મન નથી, રતિ પતી દે દુઃખ અતિ
 દાઝે. દેખા ૦ ૨
 હવે તો હું હેતે હળી મન માફ રહ્યું મળી, ફુલી તો સફળ ફળી ફુલ ફુલે;
 સિંચશો તો સુખ થશે વણુ સિંચે સુકી જશે, પોશ તું રસ રખે ભાવ
 ભુલે. દેખા ૦ ૩
 મને તારે લાગ્યો રંગ અર્પણ કીધું અંગ, સંગે સુંદર વર સુખ પામી;
 રણછોડના સ્વામી રસિક મુગટમણી, ચરણને શરણ રડી શીશ નામી.
 દેખા ૦ ૪

કંકો.

કંકા કારણ જાણે કોય, મર્મ ઘણેરો છે ઘટ માંહે;
 અંતરમાંહે જોજે આપ, આપે થાય અજપા જાપ:
 સાચું સમરણ કરતા સોય, કંકા કારણ જાણે કોય. ૧
 ખખા ખખર લેજે ખરી, શુન્ય મંડળમાં સુરતા ધરી;
 સુરત નુરતનું કરજે નાવ, ધીરે ધીરે ધરજે પાવ;
 ઐમ કરી ઉતરજે પાર, ખખા ખોટી વાત નિવાર. ૨
 ગગા ગગનમાં ગરજે ઘણું, મન રાખે તું મળવા તણું;
 મુકી દેજે માન ગુમાન, ધીરે ધણીનું ધરજે ધ્યાન;
 નિત્ય પૂજે નિરંજન દેવ, ગગા ગુફની કરજે સેવ. ૩

ઘઘા ઘરમાં રચના ઘણી, હીરા માણેક મુક્તામણિ;
 માંહે કળા કીરતારે કરી, વસ્તુ અગોચર ભીતર ભરી;
 તિમિર મટાડા આપે તરે, ઘઘા ઘરમાં દીપક કરો. ૮
 નના નાદની નૃત્યજ પડે, ગગન મંડળ નોખત ગરજડે;
 ઘણુણુ ઘંટા ઠણુણુ થાય, વાગે અનહદ ગોપી ગાય;
 તે જોવા તું કષ્ટે કાય, નના મુકીદે અન્યાય. ૫
 ચચા ચૈતન્ય દેવ ઉપાસો, અખંડ વનમાં કરીએ વાસો;
 અખંડ આરતી અખંડ રાસ, કો દરશન પામે વીરલા દાસ;
 અખંડ લીલા એ રસ ગાઇએ, ચચા ચરણ ચતુર્ભુજ ચાહીએ. ૬
 છછા છે એ એક અનેક, ભાત ભાતના કીધા ભેખ;
 કીડી કુંજરમાં પરવર્યો, પ્રભ એક પાણુ ભેખજ ક્યો;
 કનક એક કુંડળ છળી ન્યારી, છછા છો તમે કુંજ વિહારી. ૭
 જજ જુહું ખોલ મા જણી, મુકી દેજ મીથ્યાવાણી;
 ના જો નિદા ન કરીશ કોની, મરમ જડે તો રહેજ મુનિ;
 દુનિયામાં થઇશ મા ડાહ્યો, જજ જોજ નીકર વાહ્યો. ૮
 ઝઝા નયન ઝરૂંએ ઝાંખે, કરે આપ કાંઈને શીર નાખે;
 આપે કર્તા આપે સોય, આપે આપ જડે તો જોય;
 આપ હેરાણુ આપે ધારો, ઝઝા ઝીણી વાત વિચારો. ૯
 નના દેવ નિરંજન નીરખો, સર્વ આત્મા જાણો સરખો;
 ઘટ ઘટ માંહે વ્યાપી રહ્યા, તે કયમ જશે અળગો કહ્યો;
 પુરણુપ્રભ ભરપુરે ભર્યો, નના નામે નેડો કર્યો. ૧૦
 ટટા મનની ટાળો ટેક, અંતર ગતમાં ભાળો એક;
 ભે જાણશે તો કયાં જશે, પ્રભુ પિંડમાં પ્રગટ થશે;
 લખ્યો અક્ષર આવી મળે, ટટા તે કયમ ટાળ્યો ટળે. ૧૧
 ઠઠા ઠરી રહ્યો ઠેકાણે, આઘ અક્ષરની જે ગત જાણે;
 કહેણીએ કાંઈ કાજ ન સરે, રહેણી રાખે તે નર તરે;
 આપે ઝાળખો આત્મારામ, ઠઠા એ ઠરવાનો ઠામ. ૧૨
 ડડા દુનિયા દેખી ડરીયે, શુન્ય મંડળમાં સાધન કરીએ;
 મહા ભજનનો જાણે મર્મ, કાપે કોટી જન્મનાં કર્મ;
 ખળ વિષા મુકે ખોટાઇ, ડડા વાત કરજે ડાહી. ૧૩
 ઢઢા ઢંકડું દરશન દેખો, પૂર્ણાનંદને પાસે પેખો;

- રખે વેગળો જાણે વીર, ધીરજ રાખી ધાજે ધીર;
હઠો અસમાને ચૂંપે ચઢો, ઠઠા ધણી છે ઢુંકડો. ૧૪
- રેણા રહેણી રાખે જોડ, મહા પુરૂષ મેં જાણ્યો તેહ;
કંઈ કથની કથે અમૃતને ઠેર, કરણી લાગે કડવી ઝેર;
ખંડે જાલ નહિ ચાલે ખોટું, રેણા જુગમાં મહેલું મોટું. ૧૫
- તતા ત્રિકુટી તિમિર ટાળો, જમર ભુવન સામું ભાળો;
ખડુરંગી ખડુ રચના ખણી, ઘર નાનું ગુરજી ગત ઘણી;
અંતર પટમાં જો અજવાળું, તતા ભાગી નાખે તાળું. ૧૬
- થથા થંભે વળગ્યો રહે, પરનારી ચીતવજે ચેહ;
કરે ચેતના રહેજે ચૂંપે, વસ્તુ ધણી સર્વે સૂંપે;
જ્યારે લેખું માગશે લાલ, થથા ત્યાં શા થાશે હાલ. ૧૭
- દદા દોરીની ગત જાણે, ત્રિભોવનમાં તે કોણ તાણે;
ખેલે પૂતળાં ખેલજ ખોટો, ખેલાવનારો છે મહા મોટો;
રંજે કરી છે જૂજવી જાત, દદા દોરી ધણીને હાથ. ૧૮.
- ધધા ધામ સ્વરૂપને ધાધજે, પ્રીતે પૂણીનંદને પાધજે;
હહ ખેહદમાં હરીજે ફરીજે ધરણી ઉપર પાવ ન ધરીજે;
ગગન ઉપર ચઢી ગુણ ગાધજે, ધધા ધીરજ રાખી ધાધજે. ૧૯
- નના નામ થકી છે નેડો, પ્રીતે કહાન ન મેલે કોડો;
જ આઘ નિરંજન સરખો કહાવે, પલક એકમાં પાસે આવે;
ટાળે કર્મ પ્રજાળે પાપ, નના નામ તણે પ્રતાપ. ૨૦
- પપા પ્રગટયો પૂર્ણ નેહ, તે દુઃખે દુર્બળ થઇ દેહ;
પ્રેમતણો મને પ્યાલો પાયો, રામ રંગમાં હું રીઝાયો;
આત્મ જ્ઞાને કંઠો ખેસો પપા પ્રેમ ગલીમાં પેસો. ૨૧
- ફફા ફોગટ ફેરા ખાજો, આ દુનિયામાં આવો જાજો;
મરણ તણો જાણ્યો નહિ મર્મ વળગ્યાં કોટિ જન્મનાં કર્મ;
ગુરજની ગત જાણ્યો જ્યારે, ફફા ફેરો ટળશે ત્યારે. ૨૨
- ખખા ખડુરંગીને ખુર્મે, પ્રીતે પૂણીનંદને પૂર્મે;
પ્રથમ પ્રીતી લો મનમાંય, વળતું નથી કરવું કાંય;
ચાર ખાણમાં પૂરો ચૂંણ, ખખા ખોલે છે તે કોણ. ૨૩
- ભભા બ્રહ્મનો જાણે ભેદ, અઠળ રૂપ વખાણે વેદ;
જનો બ્રહ્મા શ્વર પાર ન જાણે, તે તારા મંદિરમાં માણે;
મુકીદે મનની મોટાઇ, ભભા બ્રહ્મ ચિનજે ભાઇ. ૨૪

મમા મહંત ગુરુને મળીએ, ભાવે બ્રહ્મ લોકમાં ભળીએ;
 માયામાંથી મન ઉતારો, આ છે ઉગરવાનો આરો;
 શું લાલચમાં લપટાયો લોક, મમા મનનું કારણ મોટું. ૨૫
 જળ જોતમાં જોત મેળાવો, ફરી ફરી ગર્ભવાસ ન આવો;
 પ્રેમ તણો રસ પ્રેમે પીજો, સાધુજનની સેવા કીજો;
 કોઈ મહા પુરુષનું દર્શન થાય, જળ જીવ દશા તો જાય. ૨૬
 રેશ રાંક થઇને ફરીએ, કોની સાથે વાદ ન કરીએ;
 રામ રંગમાં ભીના રહીએ, આ દુનિયાના શબ્દ સહીએ;
 જે કહે તેને કહેવા દીજો, રેશ રામ નામ તો લીજો. ૨૭
 લલા લાલ તણી જો લીલા, કોઈ રંગ કાળા કોઈ રંગ પીળા;
 કહી દેખાડે છે કવીશ્વર, પચરંગી છે પરમેશ્વર,
 લેજો ઓળખી પાસે પાચો, લલા લોભમાં કયાં લપટાયો. ૨૮
 વવા વણજ કરજો વાદ, સાગર તરશે શા ખળ સાદ;
 ત્રિકમ નામે તુંખાં કરજો, અગાધ જળમાં એમ ઉતરજો;
 જે જમ આવ્યું તે તેમ જશે, વવા વળતી શી ગત થાશે. ૨૯
 શશા સમાયું ગણમાં સાચું, કામ કર્યું તે સર્વે કાચું;
 યોવનમાં તે કાંઈ ન જોયું, આપ સ્વારથે સર્વે જોયું;
 શું મુખ લેખે મુગતે મહાલો, શશા સીધે મારગ ચાલો. ૩૦
 વધા ખળથી ખાંપણુ લાગે, સંત વિના કોણુ ભાંતજ ભાગે;
 દુર્જન દુર્મતિ ઉપજાવે, અજ્ઞાનપણું દીન પ્રત્યે આવે;
 રામ રંગમાં આપે ખેલો, વધા ખળની સંગત મેલો. ૩૧
 સસા શુન્યમાં સદાય રહીએ, કો આગળ એ મરમ ન કહીએ;
 થઈ રહે ઓણા નશેક નાનો, વસ્તુ છુપાવી રહેજો છાનો;
 ચોટે આવી ઢુંઢે ચોર, સસા શીદ કરે છે શોર. ૩૨
 હહા હદ મેલી નીસરજો, કહું બાપ બે હદમાં ફરજો;
 નિર્ગુણુ રૂપ નિરંતર નીરખો, જણી હરિ હૈયામાં હરખો;
 માફ માફ શાને કરવું, હહા હરિનું ધ્યાનજ ધરવું. ૩૩
 સંતો શબ્દ બોલે તે સાચો, પંડ પોતાનો ગણવો કાચો;
 ગુરુ પ્રતાપે થઈ છે દયા, શ્રી અક્ષર સંપૂર્ણ થયા;
 કંઠે કર્તા માંહિ સમાયો, એ રસ રણુછોડદાસે ગાયો. ૩૪

વૃંદાવન મહાત્મ.

ઉત્તરખંડ આત્મ દશા ઉત્તમ ખાંધી આશ,	
રચી સભા રૂપિશ્વરે ત્રેમે કર્યો પ્રકાશ.	૧
અઠયાસી સહસ્ર મળી બેઠા મહા બુદ્ધિવંત,	
કરે કથા હેયે ધરે મોટા મુની મહંત.	૨
બ્રહ્મા બોલ્યા બ્રહ્મસુ વિસ્તારીને વાત,	
ગુણ રહિત નિર્ગુણ સદા ગોપી ગોપીનાથ.	૩
સાઠ સહસ્ર વર્ષ સરસ તપ આચરીઈ ત્યાંય,	
ત્રીજ રજ વદલલ સદા મેં જાણ્યું મનમાંય.	૪
રાધાકૃષ્ણ રસભર્યા રંગે રમીયાં રાસ,	
તે પગરજ પામ્યાં નહિ અંતરમાં રહી આશ.	૫
ગોપ ગોકુળ ગોપીએ જ કાંઈ ધાર્યો ધર્મ,	
ભારે પદ બ્રહ્મા કહે કોઈ ન જાણે મર્મ.	૬
ભગુ કહે બ્રહ્મા કહે સુણો પિતાજી વાત,	
વેળાવ રજ પાવન સદા વેદ લગી વિખ્યાત.	૭
સ્વામિ સદેહ પૂછતાં રંબે કરતા રીસ,	
ચરણ રજ ભક્તો તણી સુખે ધરીએ શીપ.	૮
ગૃહસ્થાધર્મ સ્ત્રી કર્મ ઉપર આહીર જાત,	
શાસ્ત્રમાં શોભે નહિ જાત વિના શી ભાત.	૯
બ્રહ્મા કહે સુણો પુત્રતા પુરણ પાવન રૂપ,	
નહિ આહીર નહિ સ્ત્રી એ છે સત્ય સ્વરૂપ.	૧૦
અર્થ અગોચર આદિનો ભમે પડી છે ભૂલ,	
નહિ હું નહિ શીવ શેષ શાઇ નહિ લક્ષ્મી સમતુલ.	૧૧
સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાળમાં ચાંદલોઠ ચોખાણ,	
મહા માયાને વશ પડ્યું શીવ જીવ લગી જાણ.	૧૨
પ્રલય થાતાં પ્રકૃતિ રહેશે નહિ કાંઈ રેખ,	
સુરીનર મુનિ સાગરા બ્રહ્મા રૂઢ શેષ.	૧૩
બ્રહ્મસદન કૈલાસપર વૈકુંઠનો વિસ્તાર,	
ચતુર્ભુજ સર્વે સદા કોણુ નર કોણુ નાર.	૧૪
સકળ મનોરથ સૌ તણા પુરે પુણીનંદ,	
હર્ષ શોક વ્યાપે નહિ ઉઘલતા આનંદ.	૧૫

એક સમે વિષ્ણુ વળી ધરવા બેઠા ધ્યાન, અચરજ ઉપજ્યું લોકને કોને ભજે ભગવાન.	૧૬
પ્રીતે લાગ્યા પૂછવા વળી વિષ્ણુના જન, કોને ભજે ભગવાનજી કોણુ વિચાર્યું મન.	૧૭
અંતર જામી ઉચર્યા હૈયે વધારી હેત, સુરત ધરીને સાંભળો સૌકો થાઓ સચેત.	૧૮
ઘરની ઇચ્છા ઉપની ધરથી માંડ્યું ધ્યાન, નીજ ધામને નિરખતાં પ્રેમે કરો રસપાન.	૧૯
લક્ષ્મી તો લેતાં નથી અક્ષરનો આવેશ, સૌ મળી સમરણુ કરે બ્રહ્મા રૂઢ શેષ.	૨૦
ઐહ લોકની હદ વળી બેહદ આલી વાત, ક્ષર અક્ષરની ઉપરે સાચું પદ સાક્ષાત.	૨૧
અક્ષરાતીત આનંદ ઘન સાર વસ્તુમાં સાર, શુન્ય માયા ઝોંકાર નિરાકારની પાર.	૨૨
સદા અખંડ ખંડીત નહિ પંડીત નવ લહે પાર, સચ્ચિદાનંદ આનંદરૂપ વેદ ન લહે વિસ્તાર.	૨૩
ત્રિગુણુ રૂપ શક્તિ સહિત ચાર સ્ત્રિના સ્થંભ, એનું સર્વે સર્વ એનું પડ્યું પ્રતિબિંબ.	૨૪
સૌ મળી સખીઓ વળી પુછે પાવન રૂપ, તે હરિ અમને દાખવે જ છે સત્ય સ્વરૂપ.	૨૫
પોત પોતાની સ્તુતિ કરી મનસુ મેહ્યું મન, વૈકુંઠ સખીએ નિરખીકે અખંડ વૃંદાવન.	૨૬
ચારવેદ ચોંપે થયા અક્ષરથી ઉપાય, વેદ તણી વાણી થઇ જાણીને ગુણુગાય.	૨૭
અક્ષરે આરાધીઓ આણી આતમ જ્ઞાન, વેદ કરી વિસ્તારીઆ ભેદાયા ભગવાન.	૨૮
બ્રહ્મા ઠહે સુણુ પુત્રતા પુરણુ બ્રહ્મની વાત, અખંડ તણી ઠહું ઉપમા સાંભળજે સાક્ષાત.	૨૯
અખંડ પુરણુ પ્રગટ્યું અસંખ્ય અર્ક ઉદ્ધેત, અખંડ અવની ઓપતી કનક તણી રજ રેત.	૩૦
અખંડ વન શોભે વળી વૃક્ષ તણા વિસ્તાર,	

અખંડ ફળ ખંડીત નહિ અખંડ પુષ્પ અપારં.	૩૧
અખંડ પંખી અસંખ્ય ત્યાં બોલે શબ્દ રસાળ,	
મોર સારસ ચાતૃકા મીઠા હંસ મરાળ.	૩૨
સરસ શબ્દ સુડા ભણે કોકિલ કરે કલોલ,	
ચુગ ચુગ ચુગ ચરકલ કરે ભંગ તણા રંગ રોલ.	૩૩
પ્રીતે બોલે પંખીઓ પ્રેમે વળીઆ પુંજ,	
લળી લતા તરવર તણી કોણ બનેલા કુંજ.	૩૪
કલ્પ વૃક્ષ કદમ ઘણાં મણા કરી નહિ માંહ,	
સુખ પુરણ શીતળ સદા વંસીવટની છાંય.	૩૫
ફરતી ફૂલી વાડીઓ ઉઘડતી પ્રકુલ્લ,	
દ્રાક્ષ બીજેરી દાઢમી મેવાનાં નહિ મુલ.	૩૬
કેસર કેસુ ઉઘડ્યાં પાર જાતનાં વન,	
આંખા જાંભુ જાયફળ સદા સોહાગી વન.	૩૭
કામળ કપુર કસ્તુરી ક્યાં સુખડની સુગંધ,	
ખાવના ચંદન બહેકતા મલીઆગરના ગંધ.	૩૮
લવીંગ ચારોળી એલચી શ્રીફળ કોફળ સાર,	
લીંબુ લક્ષ ફૂલી લતા પાન પદાર્થ ચાર.	૩૯
જામ જામ માંહે મોગરા ચંપક કેળી સ્થંભ,	
ઘણું વન શોભે ઘન ઘટા આસોપાલવ આખ.	૪૦
ડમરો મરવો દાવદી વેલ તણા વિસ્તાર,	
તમાલ પંકજ પાંદડી કુલ્યા ગુલ હજાર.	૪૧
શાખા પાત્ર સુવર્ણ મહી સજવન સર્વ સચેત,	
નિશદિન નિજપદ નિરખતાં હૈયે વધે છે હેત.	૪૨
ગિરિ ગોવર્ધનની ઘટા ફરી ફરી નિરખે નાર,	
ઝગ મગ જ્યોત શોભે સદા રત્નમણી જ્યોતકાર.	૪૩
હિરણ્ય ગર્ભ હીરે જડયા વર્ણ વધારણ વહાલ,	
શરણ ગયે સુખ ઉપજે ચરણ ધરે જ્યાં લાલ.	૪૪
ઘેરાં જળ જમનાં તણાં જમ જમ લહેરે જય,	
રૂડાં તટ રળીઆમણાં જ્યાં નિત્ય નટવર નહાય.	૪૫
ઘણી બની જમના તણી જેવા સરખી જાગ,	
ખાંધ્યા ઘાટ બનાવમાં શોભિતા સોભાગ.	૪૬
પગ પગ ખાંધ્યાં પગથીઆં રત્ન જડીત રાય,	

કારણુ રૂપ કાળંદ્રિનું દર્શનથી દુઃખ જાય.	૪૭
પ્યારી પ્રાણુ જીવન તણી ધારી ધરીએ ધ્યાન,	
પટરાણી પાવન સદા મોંઘાં ધણીનાં માન.	૪૮
રતનમણી જ્યોત અગમગે અખંડ બળ જળ ધાર,	
હેમ તટ હીરે જડયાં રતનમણી જ્યોત કાર.	૪૯
વહેતાં જળ ભમર વળે ત્રિભાંગી તોરંગ,	
દયા કરીને દાખવે નિત્ય નિત્ય નવલા રંગ.	૫૦
હેમ હંસ ક્રિડા કરે સુખ નહિં સુમાર,	
કુદ્યા કમળ કનક તણાં ભમર કરે ગુંબર.	૫૧
હેમ હાર હીરે જડયા સુંદર સિંહાસન,	
કદમ કેરી હેઠળ દીઠાં એ દર્શન.	૫૨
અગર અંદન ઉગટ ખન્યો મુગટ ચંદ્રિકા મોર,	
ખેઠાં દીઠાં ખેંચે જણાં જય જય જુગલ કીશોર.	૫૩
મણી માણેક મોતી ભર્યા હીરા રતન જડાવ,	
અધિક મુગટની ઉપમા કહો કેમ વરણી જય.	૫૪
કમળ નયન કટાવનાં રંગે રાતાં ચોળ,	
મોતી લહેરો ઢળકતી અળકે કર્ણુ કપોળ.	૫૫
ઓપીતી અમીએ ભરી કીકી કરે કલાલ,	
કોટ કળા કહું તો ભલી સંપુર્ણ શોભે સાળ.	૫૬
સુંદર બ્રગુટી શોભતી ઇંદ્ર ધનુષ્ય આકાર,	
કોટ કળા મુખ ઉપરે તેજ તણો નહિં પાર.	૫૭
કસ્તુરી કેરે તિલક, ધર્યું લીલાવટ ધીર,	
કંદર્પ કોટિ મોહી રહ્યા, જોઇ શ્યામ શરીર.	૫૮
ભદ્ર જાતિક શોભાતુ નિર્ભળ મોતી નાક,	
જ્યોતે જ્યોત મળી વળી લાલ મણી માંહે લાક.	૫૯
કરણુ ફલ કાને ધર્યા પુરણુ જ્યોત પ્રકાશ,	
રૂપ સ્વરૂપ નિરૂપણે અબળા ખાંધે આશ.	૬૦
સર્પ કણા શોભે ઘણા વળી વળેલા વિશેષ,	
જાતન કરીને જળબ્યા ખીંટલોઆળા કેશ.	૬૧
લાલ અધર દંત દાઢમી રસ કેસર કનક કચોળ,	
સુખમાં ખેઠાં શ્રીપતિ મુખ ભરીયાં તળોળ.	૬૨
કંઠ કંઠ કટેસરો કૈસ્તુભ મણી શોભે સાર,	

આર હાર હીરે જડયા શોભીતા શણુગાર.	૬૩
કટિ મેખળા કટકાછની કટ શોભે કંદોર,	
પટ કમર ઝવેર જડયાં જય જય જુગલ કીશોર.	૬૪
તેજ વ્યાપ્યું ત્રિભુવન ગત મોટી ગોપાળ,	
ગાહેડ ઘણી જુગતે ખની મુક્તાક્ષની માળ.	૬૫
શું વિવેકે વંદીએ જ્ઞાન વિના ગોવિંદ,	
લટકે મન અટકી રહ્યું ખાંહે ખાજુ ખંધ.	૬૬
હાથ પોંચી હીરે જડી સોવણું ચુડી સાર,	
દશ આંગળીએ વેઢ દશ આંખે અધિક અપાર.	૬૭
નખની શોભા નીરખતાં સખીઓ થઇ બેશુદ્ધ,	
રસમાં કોઇને રહી નહિ બોલ્યા કેરી બુદ્ધ.	૬૮
હસી રહી હથેળીઓ ગર્ભ ગુલાબી દુલ,	
આંગળીએ અળતો ભર્યો અંગે રંગ અમુલ.	૬૯
અરણુ કમળની ચીતવની અરણુ કિરણુ ઉદેત,	
કમળ તણી કોમળતા દળ દળ પ્રમળ દેત.	૭૦
નેહર નેહર આંઝરી ઘુઘરડી પગ પાન,	
વાજ ગાજ વીંછુવા ગોપી કરતી ગાન.	૭૧
લંક તલી અંક એડીએ પાની પાવન પાય;	
અરણુ તણી શોભા ખણી વેદ ન વરણી જાય.	૭૨
અદ્વૈત શ્રદ્ધ અસંખ્ય રંગ પળ પળમાં પલટાય,	
પુરણાનંદ પુરણુ સદા કયાં આવે કયાં જાય.	૭૩
અંગ ઉપરણી અધિક ખની ઉપવિતને આકાર,	
પળ કરે નહિ પ્રીતમાં નખ શીખ નીરખે નાર.	૭૪
લીધી અધર પર મોરલી દીધી દશ આંગુલ,	
રાધા કૃષ્ણ રસ ભર્યો હસે કરે કદસોલ.	૭૫
મહારાણીને મરઠલે મોહન હરીઆં મન,	
એ સુખ કેરે કારણે સેવે વૃંદાવન.	૭૬
કોટિ કળા રવિરાજની કોટિ શશિ સમાય,	
ઘડીના છટ્ટા ભાગમાં કંઈ રંગ રૂપ પલટાય.	૭૭
રંગે બેઠાં રાધિકા અંગે ધરી શણુગાર,	
ગુંથી વેણે ગોક્ષ્ણા આંખે અધિક અપાર.	૭૮

સાચો માંગ સોહાગમાં ભરીઓ આનંદ ભેર,	
સંગ ત્રિવેણી ઉલટી લખું ગમે લહેર.	૭૯
દામણીએ ઝવેર જડયાં મોતી ભેતી કંઈ,	
કાને ઝાલો ઝગમગે ઇંદુ બીંદુ માંહે.	૮૦
લીલાવટ આડ જડાવની નયન કોરંગી નાર,	
ભરૂર બુકુંટી ઉપરે માંડી મોતી હાર.	૮૧
નાકે વેસર નિર્મળું નૌતમ જડીઆં નંગ,	
મુખની શોભા શી કહું આપે અંગો અંગ.	૮૨
નૌતમ શોભે નાસિકા ઘોતે દીપક જ્યોત,	
અધુર મધુર દંત દાડમી કોદર કંઠ કપોળ.	૮૩
ચીણુ માળા ચમરી કળી કુંદન ચંદન હાર,	
કંઠી કંઠ કંટેશરી શોભીતા શણુગાર.	૮૪
માદળીઆં નન ગમતાં દળકંતાં ઝળકાય,	
દુંટી ઉપર દુગડુગી શ્યામાની શોભાય.	૮૫
કુચ કુલ કશીઆં કંચુવે રેલી કાઝળ રેખ,	
પટ કમર કટ કેશરી વાર ખનીઓ વેશ.	૮૬
કદલાં કાંબી ઘુઘરી ઝાંઝરનો ઝમકાર,	
વાળે ગાળે વીંછુવા સદા સોહાગણુ નાર.	૮૭
ચરણા સાડી શોભીતી અવિચળ ચુડો હાથ,	
ખળકે કંકણ ખાંતમાં ભલી ખની છે ભાત.	૮૮
જવાળીએ ઝવેર જડયાં રૂડી ચુડી માંહે,	
છલા વીંટી અંચુકડી બે ખાણુ બંધ ખાંહે.	૮૯
લાલ પોંચી લંક તળી હાથેળો હોંગળોક,	
ભેદને ભવે ભેડને સદા ત્રીજનો લોક.	૯૦
નખની શોભા નીરખતાં લાલમણી લજવાય,	
પગની પાણી પરખતાં કંદર્પ ગોથાં ખાય.	૯૧
નખ શીશના શણુગાર તો કોણે ન વરણ્યા બાય,	
શું કરે કવીશ્વર ખાપડો બુદ્ધિ માપ કહેવાય.	૯૨
અદ્ભૂત રૂપ અવલ ખન્યું નવલ કિશોરી કિશોર,	
નિમિષ મળે નહિ નિરખતાં જેમ જેમ ચંદ્ર ચકોર.	૯૩
સરખા શણુગાર શોભીતા સરખા સરખું રૂપ,	
જેડ અવિચળ જુગ જુગે રાધા કૂંચળુ સ્વરૂપ.	૯૪

- અખંડ લીલા એ તણી અખંડ જીવતી જન,
અખંડ ગોપ ગોવાળીઆ અખંડ વૃંદાવન. ૯૫
- અખંડ ઘેનુ વાછરૂં અખંડ ધરતી ધામ,
અખંડ સખીઓ સહુ મળી અખંડ રથામા રથામ. ૯૬
- રૂપ જોધને રાજનું રીઝી વેદ ઋચાઓ,
મરમે લાગી મોહની મોહ પામી મુર્છાઓ. ૯૭
- રમણ જોધને રૂપ કરી સખીએ ભાખ્યું સાચ,
પ્રીત જોધ પરમેશ્વરે વળતી દીધી વાચ. ૯૮
- પુરણાનંદ આનંદ ઘન સુખ યોદ્યા મહારાજ,
તમને ઈચ્છા ઉપજી તે અમને કહો આજ. ૯૯
- સૌ મળી સખીઓ કહે રમણ તમારૂં રાજ,
એ સુખ અમને આપીએ એ માગ્યું મહારાજ. ૧૦૦
- સકળ મનોરથ સૌ તણા પુરો પુરણાનંદ,
સુખ દીજી નીજ ધામનાં, ઉપજાવ્યો આનંદ. ૧૦૧
- આશ અમારી પુરીએ, અખળાના આધાર,
રંગે સંગ રમાડીએ કીજી એ ઉપકાર. ૧૦૨
- સખીઓનું કહ્યું સાંભળી વળતી યોદ્યા વાણ,
લાડ તમારાં પાળવાં નિર્ભય રહો નિર્વાણ. ૧૦૩
- અરે સખીઓ શું કહ્યું શું તમે ધાર્યું મન,
મહા ભારે પદ માગીઈ થાવું છે ધન્ય ધન્ય. ૧૦૪
- જે તમે માગ્યું મુજ કને તે ફરી ન થાય ફેક,
(પણ) અહીં નહિ અળગું આપવું, તમે માની દ્યો મૃત્યુ લોક. ૧૦૫
- ભાવ કરો ભરતખંડમાં મંડલ મથુરાં દેશ,
તમે આહીરને ઘેર અવતરો હું આ રૂપે આવીશ. ૧૦૬
- વૃંદાવન જીમનાં હશે ગોકુળ માંડે ગામ,
જેમ આ તે તેમ છે સદા આતે એકજ નામ. ૧૦૭
- સારસ્વત કલ્પને વિષે કરવો ત્યાં પ્રવેશ,
આ સુખ તમને આપવું માનો એ ઉપદેશ. ૧૦૮
- સાચી વાચા સાંભળી આવ્યો દૃઢ વિશ્વાસ,
સુરત વળી સખીઓ તણી ગોકુળ રમવા રાસ. ૧૦૯
- બ્રહ્મા કહે સુણ પુત્રતા જે થઈ તે કહી વાત,
અવધે આવી પ્રગટયાં ગોપી ગોપી નાથ. ૧૧૦

સંદેહ ભાગ્યે સો તણો ભલું ઠહું બ્રહ્માય,	
ઋષિ સૌ રળીઆત થયા પ્રીતે લાગ્યા પાય.	૧૧૧
વૃદ્ધવામન પુરાણનો અર્થ બતાવે આપ,	
જ ગાયે જ સાંભળે તેનાં પ્રલે પાપ.	૧૧૨
ઘણું રૂઠું ગુજરાતમાં તખ્ત તોરણા ગામ,	
રાજ્ય કરે રણછોડજી ભક્ત તણા વિશ્રામ.	૧૧૩
શીવનું દેવળ શોભીતું નૌતમ નવલા રંગ,	
ત્યાં વસે હર દાસીઓ લીલા કથી અભંગ.	૧૧૪
સંવત સતર અઠ્યાસીઓ સુંદર શ્રાવણ માસ,	
વાર રવિ તિથિ પાંચમી પુરણ પુરી આશ.	૧૧૫
ગુરૂ નામે કીકો કહું પંડીત વૈષ્ણવ રાજ,	
પ્રભુ તેના પ્રતાપથી સરવે સીધ્યાં કાજ.	૧૧૬
પિતા તણું પહેલું લખ્યું નામજ નરસંઘ દાસ,	
તેના સુત રણછોડને વાણીનો વિશ્વાસ.	૧૧૭
વૃંદાવન મહાત્મ કહું રહું હૃદેમાં રૂપ,	
અટલ કદી ટળે નહિ શ્રી રાધા કૃષ્ણ સ્વરૂપ.	૧૧૮

ચેતામણી—શિક્ષા અંગ.

હેતે ભજ નારાયણ હરિ હેતે ભજ નારાયણ હરિ;	
નારાયણનું નિર્મળ નામ, નામ વિના જીવું સર્વ કામ;	
પાંચ પહોર લગી ઘરની ઘેર, ત્રણ પહોર ઉંઘ્યો અંધેર;	
એવડી કેમ કમીના કરી હેતે ભજ નારાયણ હરિ.	૧
હરિ વિના તું હાથ ઘસીશ, શો તુજને આપું ઉપદેશ;	
આત્મ જ્ઞાને જોરે અંધ, કરે છે કુકર્યો કરે છે ધંધ;	
કામ ક્રોધ લાલચ પરહરી, હેતે ભજ નારાયણ હરિ.	૨
મોહ માયાની મોટી જાળ, આજ કાલમાં તાકે કાળ;	
આયુષ્ય પહોર્યો અધકા આશ, પાપી પડ્યો કર્મને પાસ;	
શું રહ્યો મન મુમતા ધરી, હેતે ભજ નારાયણ હરિ.	૩
હરિ ભજ્યા વિના થઈછે હાણ, ભોળા જીવ હૃદયમાં જાણ;	
અંધ કુપ પડીઓ સંસાર, નહિ જીવતાં જીવ ને વાર;	
ત્યાંથી કાઢે કશ્ણા કરી, હેતે ભજ નારાયણ હરિ.	૪

- ચિત્તમાં ચિતાનો પ્રવેશ, દિશા ન સુજે એકે દેશ,
દરિઆમાંહે કુખ્યું નાવ, ભાર ઘણો ને ભાગ્યો ભાવ;
ત્યાંથી નર નિસરવું તરી, હેતે ભજ નારાયણ હરિ. ૫
- દાંડેણુ દવ લાગ્યો દશ દિશ, કાયામાંહે રથો કલેશ;
પાંચે ઇંદ્રી ઠેરી પીડ, હરિ વિના કોણુ ભાગે ભીડ;
તે પીડને કરશે પરી, હેતે ભજ નારાયણ હરિ. ૬
- લોકોમાં કહેવાયો હુંડ, દૈવ તણો દેખે નહિ દંડ;
હું કર્તા થઇ ચાલે હુંડ, માયામાં માલે છે મુદ;
ભુલ્યો પાપે પેટજ ભરી, હેતે ભજ નારાયણ હરિ. ૭
- તું તાંડે ઉહાપણુ દાખવે, લાખ પ્રકારે જુહું લવે;
છળ વિઘા કરે છે છેદ, કદી ન છાંડયો કર્તા ભેદ;
કદી ન દિલમાં ચાલ્યો ડરી, હેતે ભજ નારાયણ હરિ. ૮
- સ્વારથમાં સખળો સુર, પરમાર્થમાં ભળ્યો નહિ ભોર;
તું કેમ ખાઇશ તાંડે રળ્યું, મોહન મન ઇચ્છાએ મળ્યું;
કેને કહે રહ્યું નહિ કરી, હેતે ભજ નારાયણ હરિ. ૯
- તેં રાખ્યું તે તાંડે નહિ, અવધે હડી જશે કંધ;
નદી નાવ મળીઓ સંજોગ, રસમાં આવી લાગ્યો રોગ;
પાછળ રહેશે ભલી કે જુરી, હેતે ભજ નારાયણ હરિ. ૧૦
- વિષયામાં લાગ્યો વહેવાર, મળી કામની ભાગ્યો કાર;
પરનારીસુ પુરણુ પ્રીત, રહી નહિ રામ ભજયાની રીત;
પરનારી છે પ્રત્યક્ષ છરી, હેતે ભજ નારાયણ હરિ. ૧૧
- રાજ પ્રજા મહંત મણી, સૌને માથે મોટો ધણી;
તે તેની કરશે તજવીજ, મોજ આપશે જીવી રીઝ;
ચુકીશ નહિ તેની આકરી, હેતે ભજ નારાયણ હરિ. ૧૨
- છેયાં છોકર ઘરને ઘાટ, મેલી મરવું ઉપર પાટ;
તેમાં તાંડે કોઇ નથી, તે વેળાનો કહું છું કથી;
જમની જમિં છે આકરી, હેતે ભજ નારાયણ હરિ. ૧૩
- મનની મોટાઇ મુકી દે, માથે મરણુ તણો છે ભે;
તું તાંડે સાધન સંભાળ, ભુંડા ભુવન સામું ભાળ;
આવો અવસર ન આવે ફરી, હેતે ભજ નારાયણ હરિ. ૧૪
- હું મુરખ મંદે છું મથી, શરીર તાંડે છે ને નથી;

- કેમ થયો ચાકરી ચોર, હરિ ભજ્યો નહિ હરામખોર;
ઉપર ચપુ જાવું મરી, હેતે ભજ નારાયણ હરિ. ૧૫
- મનનો મમત મુકી દે, રામ કૃષ્ણ તું મુખથી કહે.
ભૂત લોકનો ભારજ ટળે, પ્રભુ કહે પાતક પર જળે;
ખોટી વાત તણ કર ખરી, હેતે ભજ નારાયણ હરિ. ૧૬
- કૈયાં છોકર ઘર ઘરસૂત, ભુંડા તુંજને કરશે ભૂત;
કુંડુંબ કબીલે વોટયો વળી, તારૂં અગાડે સૌ કો મળી;
સાકરમાં વિષ દે સુંદરી, હેતે ભજ નારાયણ હરિ. ૧૭
- કદી એક તું કહાવ્યો લખપતિ, ઘરમાં રાંધણ નહતું રતિ;
મારે નાથે મોટો કર્યો, તે નારો તને કેમ વીસ્યો;
સુખ સંપત આપી દિલ ભરી, હેતે ભજ નારાયણ હરિ. ૧૮
- વણજ કરો કરી આવ્યો વાજ, કદી એક આપ્યું રામે રાજ;
ચકવે થયો ને ગઈ ચટપટી, તૃષ્ણા તારી તોય નવ મટી;
ત્યારે જાણ્યું લેઈ ઈંદ્રપુરી, હેતે ભજ નારાયણ હરિ. ૧૯
- હૃદય કમળનાં જડયાં કપાટ, ગયાં વરસની ઉઠી વાટ;
ભીતર નિધિ ભરી ભરપુર, ઈંદ્ર સાખી ચંદ્ર સૂર્ય;
મેલી વસ્તુ ગઈ વીસરી, હેતે ભજ નારાયણ હરિ. ૨૦
- તું તારૂં તત્વ તપાસ, ક્યાંથી આવ્યો કોને વાસ;
તું કોણને તારૂં કોણ, વેળે તું વિચારી જો;
ખાજગરે ખાજ વિસારી, હેતે ભજ નારાયણ હરિ. ૨૧
- ખાજગરે ખાજ રચી, ખોટી છે પણ ખેલે મચી;
ચપટી ધુળ રૂપેયો કર્યો, તે સભામાં લઈને રૂપો;
થોડીવારમાં થઈ ઠીકરી, હેતે ભજ નારાયણ હરિ. ૨૨
- આદિ અંતે ખોટો ખેલ, લંધા પડશે નહિ લોકેલ;
અજાને અંધારૂં વળ્યું, હું ને મારૂં તે નવ ટળ્યું;
નાટકમાંથી જો નીસરી, હેતે ભજ નારાયણ હરિ. ૨૩
- નારાયણનું નાટક જાણ્યું, એક જનેતાએ સૌ જાણ્યું;
ભોગ સંયોગ વિના થઈ ઘટા, પિતા વિના પુત્ર પ્રગટયા;
પુત્રને જનેતા વરી, હેતે ભજ નારાયણ હરિ. ૨૪
- ચોદ લોકને ચારે ખાણ, એક અક્ષરે ખાંધ્યો જાણ;
ત્રિગુણ પંચ પહેલા પરવર્ષો, હર્ષ શોક લેઈ આગળ કર્યો;
પુણ્ય પાપની ધીરજ ધરી, હેતે ભજ નારાયણ હરિ. ૨૫

સંશય રૂપી સાગર ઠર્યો, જળ વિના તે જળે ભર્યો;
 ચતુર તણું એવું છે એ'ન. કંઈ નથી ને ભાસે એ'ન;
 ચકલે સૌ મૂક્યું ચંદ્રી, હેતે ભજ નારાયણ હરિ. ૨૬
 ટગ ટગ સૌકો ભેંધ રહ્યું, અંધારે અજવાળું થયું;
 પંચતણી આવી પ્રતીત, ખાજગર એવા અજીત;
 ફાલકડો ફેરવીઓ ફરી, હેતે ભજ નારાયણ હરિ. ૨૭
 ખાજગર ખાજથી ન્યારો, કુટીશમાં લાગ્યો કુટારો;
 ખાજ સાથે ખાજ રમે, એક એકનું ખુંદ્યું ખમે;
 એકજ દોરી ખેલે ખરી, હેતે ભજ નારાયણ હરિ. ૨૮
 બેનારો બાજે બગતો, ખાજ ખાજગરનો મતો;
 પંચરાત બે પાસે રહે, કાંઈક ખાજગરને લહે;
 બુઝો સદ્ગુરુ સેવન કરી, હેતે ભજ નારાયણ હરિ. ૨૯
 ખટ સાંધે કહે ચારે વેદ, સદ્ગુરુ વિના ન બાજે ભેદ;
 ખાજ ખાજનો કરનાર, પરમ પુરૂષ છે તેને પાર;
 અખંડ પ્રેમે લીલા પરવરી, હેતે ભજ નારાયણ હરિ. ૩૦
 અખંડ કદી પાંડીત નવ થાય, જ્યાંથી ઉપજ્યું ત્યાં સમાય;
 પંડ બ્રહ્માંડ લગી પરમાણુ, બુદ્ધ બાજે બાજુ સુબાજુ;
 સદ્ગુરુ કહેશે કરણી કરી, હેતે ભજ નારાયણ હરિ. ૩૧
 સાચે મને સદ્ગુરુ સેવ, અંધા મૂઠા દે અહંમેવ;
 બીજું ડહાપણ હોય તે ખાળ, ભાવે સદ્ગુરુ સામું ભાળ;
 પતિવ્રતાને ધર્મે વરી, હેતે ભજ નારાયણ હરિ. ૩૨
 પતિવ્રતા જ પીઢને લહે, કહ્યું કરે જ પીયુષ કહે;
 અવર બીજનો સંગ ન કરે, અંતર ક્યાન ધણીનું ધરે;
 પોતાની વૃત્તિ વિસરી, હેતે ભજ નારાયણ હરિ. ૩૩
 કઠણ પતિવ્રતાનો ધર્મ, કોટિ વિઘ્ન લાગે નહિ કર્મ;
 પોતાનો પીયુ મનમાં વશ્યો, ગુણ અવગુણ આવે નહિ કર્યો;
 સૌથી સરે તે સુંદરી, હેતે ભજ નારાયણ હરિ. ૩૪
 પતિવ્રતાનો ધર્મજ પાળ, સદ્ગુરુ શબ્દ સમે સંભાળ;
 સદ્ગુરુ કહેશે એવો સંત, સંત અતાવે ગુરુ અનંત;
 અરસ પરસ રસ રહેશે ઠરી, હેતે ભજ નારાયણ હરિ. ૩૫
 રસની વાત રસિક જન લહે, દીન રજની રસિક સંગ રહે;

ત્રિમે રસનું પોષણ કરે, અંગોઅંગ રસ અત્રીત ઝરે;	
નવ પક્ષવ દેહી થાશે નરી, હેતે ભજ નારાયણ હરિ.	૩૬
સુકું હોય તે લીલું થાય, રસિકવરના જે ગુણ ગાય;	
ઝીણામાં ઝીણેરો જાણુ, રસિકવર છે રસની ખાણુ;	
સામગ્રી સર્વે સંઘરી, હેતે ભજ નારાયણ હરિ.	૩૭
સંક્ષેપે સમશ્યામાં કહ્યું; જ કાંઈ છે તે રસમાં રહ્યું;	
ભાવ ભક્તિ વિના ભેદ ન જડે, માને નહિ તો સંશય પડે;	
જ્ઞાની ધ્યાની મહા શાસ્ત્રી, હેતે ભજ નારાયણ હરિ.	૩૮
આપ આપને ટાળી જીએ, કોણ કોણના દુખને રૂએ;	
કોઈ કાળે એ પદ પામશે, ત્યારે તેનો નિશ્ચય થશે;	
આપોપે મુક્યું આંતરી, હેતે ભજ નારાયણ હરિ.	૩૯
આદિ અંત વિના ખાંધી આશ, કહે રણછોડ દાસનો દાસ;	
ચેતે તેને ચેતામણી, ખની ખનાવી આગે ખણી;	
ફરી ફરી કહે ભાવે ભરી, હેતે ભજ નારાયણ હરિ.	૪૦

મનુષ્યદેહનો મહિમા.

૧

સમજ સમજ લે સાધુ જાણુ, બૂલ્યો ભટક્યો ચારે ખાણુ.	૧
લાખ ચોરાસી ફેરા કર્યો, એવો ઉવમ તે ગું કર્યો.	૨
પશુ પંખીમાં પામ્યો પાર, (ત્યારે) એક વાર મનુષ્યાવતાર.	૩
નવ માસ ઉદરમાં રહ્યો, ઉઘે મસ્તકે દુઃખીયો થયો.	૪
મળમૂત્રમાંહે કરડે ક્રમ, ત્યારે પોકાર્યો શ્રી પરિબ્રહ્મ.	૫
લુંડાઈ કરતાં આવ્યો લાગ, નહિ હાલ્યા આલ્યાની જાગ.	૬
સાંકડે ઘાલ્યો સંતાપ, માંહે અગ્નિનો અધિકો તાપ.	૭
તાલાવેલી થયો થણું, ત્યારે સ્મરણ કર્યું શામળિયા તણું.	૮
પ્રભુ મૂક મને શિખામણુ જડી, નહિ વિસાડે તુજને ઘડી.	૯
સાચે મને સ્મરીશ શ્યામ, નહિ વિસાડે રામનું નામ.	૧૦
ઠાલાલાલા કરીયા સહી, ત્યારે નાથને દયા થઈ.	૧૧
દશ માસ થયા દુર્મતિ, ત્યારે જન્મ્યો છે ભેગથી.	૧૨
ખહાર નીસરી પામ્યો સુખ, દુર થયાં સૌ દેહીનાં દુઃખ.	૧૩

ખારણે પોઢાડયો બાળ, વિસરી ગયો ત્યાં શ્રી ગોપાળ.	૧૪
માતાનું કૃત્ય પયપાન, માયામાં લાગ્યું છે ધ્યાન.	૧૫
હસે રમે ને આનંદ કરે, માતા લઈ ઉછંગે ધરે.	૧૬
હુલાવે હાલરડાં ગાય, એવાં લાડ લડાવે માય.	૧૭
એમ કરતાં મોટેરો થયો, નાનેરો નિશાળે ગયો.	૧૮
ભણ્યો ગણ્યો ને રમીઓ સાર, એટલે વરસ થયાં છે ખાર.	૧૯
ઓળખા ઘણું લાવે આળ, એટલે કીધો વેવિશાળ.	૨૦
પરણાવીને નાખ્યો પાસ, મનમાં પામ્યો અતિ ઉલ્લાસ.	૨૧
કારભાર ચાલ્યો ઘરઘંધ, માયામાં લપટાણો અંધ.	૨૨
વિષયામાં વ્યાપ્યું સ્વરૂપ, કર હીપક લઈ પડીયો કૂપ.	૨૩
ભર જોખનમાં આવ્યો ભૂર, સફળ થયો ત્યાં કામાતુર.	૨૪
માત પીતા પછી વહાલી વહુ, એટલે બાળક આવ્યાં બહુ.	૨૫
ત્રીસ ચાળીસે ચિત્તજ ચળ્યું, છતાં છોકરમાં મન ભળ્યું.	૨૬
મહા જાળે વિંટાયો વળી, પીસતાળીસે આવ્યાં પળી.	૨૭
પચાશે જડ લાગી ગઇ, રામ નામની શુદ્ધ ન રહી.	૨૮
સાઠ સુધી સખળો મોહ, જોખન ઉલ્યું બીજે બોહ.	૨૯
કોઈનું બોલ્યું તે નવ ગમે, ચિત્ત ચારે દિશે ભમે.	૩૦
ઘડપણ ભલેરે ભજ્યું, ત્યારે કંઈ એક કમળ ડગ્યું.	૩૧
સીતેર સુધી ભૂલ્યો ભીંત, તોય નહિ મરવાની ચિંત.	૩૨
થરથર ધ્રુજે નયણે નીર, અળખામણું ત્યાં થયું શરીર.	૩૩
તોલ ઘરમાં ભાગી ગયો, વળગે ખૂમે વેરી થયો.	૩૪
તણખલાનો તોલ ન રહ્યો, ઘરના લોકે ઘેલો કહ્યો.	૩૫
પંચોતરે પામ્યો ત્રાસ, ઘસે હાથ મૂકે નિઃશ્વાસ.	૩૬
એમ કરતાં આવરદા ગયો, અંતકાળનો સમય થયો.	૩૭
મરવા નાખ્યો મૂરખ મૂઠ, હાય હાય કરે મૂખ છૂંડ.	૩૮
જમ કંકર ત્યાં થયા આરૂઢ, ગયો હાથ ઘસંતો હૈયા ફૂટ	૩૯
એ મનુષ્યા દેહીનો મહિમાય, સાંભળે તેનું પ્રાયશ્ચિત જાય.	૪૦
રણછોડ કહે રઘુનાથને ભજે, તમે તમારું વેળે સજે.	૪૧.

૨

ઘેલા પ્રાણી ભજ ગોવિંદ, કયાં અસાની થયો અંધ.	૧
એના ગુણ સંભાળી જોય, એ સરખો નથી બીજે કોય.	૨

કરમે કાચા પેદા કરી, એવો નિર્મળ છે નરહરિ.	૩
જળમાં જંતુ ભેળા જણુ, માટીનું કીધું મંડાણુ.	૪
પવને ખાંધી કાચી કાચ, માંહે અગ્નિ પ્રજળતો જાય.	૫
પંચ તત્ત્વનું પુતળું કર્યું, સુખદુઃખ સર્વે માંહે ભર્યું.	૬
ઉદરમાં અમથો ઉછર્યો, અમૃત રસ ત્યાં પેદા કર્યો.	૭
ઉંઘે મસ્તક રહ્યો દશ માસ, જતન કરી ટાળ્યો ગર્ભવાસ.	૮
નાગો પૂંગો વસજ વિનો, પ્રથમ કહે તું પુત્રજ કોનો.	૯
ખહાર નીસરી જોતો આહાર, ત્યારે વિકૃતે કર્યો વિચાર.	૧૦
માંસ રૂધીરમાંથી શુદ્ધ, નારાયણે તને પાચું કુધ.	૧૧
ધવરાવીને મોટા કર્યો, તે નોરો તું કયમ વિસર્યો.	૧૨
તે તે ગુણ લઈ નહિ જાપ, તે તારા પૂર્વ જન્મનાં પાપ.	૧૩
રણુછોડ કહે રઘુનાથને ભજો, તમે તમારે વેળે સજો.	૧૪

૩

વહાણામાં વહેલા ઉઠા સહી, દાતણપાણી કરીએ જઇ.	૧
સુરજને તમે નમણી કરો, મનમાં ધ્યાન હરીનું ધરો.	૨
રમે જીહ્વે જોલો લગાર, નિકર સવા પહોર ચાલે વહેવાર.	૩
રમે નિદા કરો કોઇ તણી, ત્યારે રીઝશે ત્રિભાવન ધણી.	૪
પરનારી પરહરશે જડ, અમરાપુરીમાં વસશે તેડ.	૫
મંજન કરી દયો હરિનું નામ, ત્યાર પુઠે કરો ખીજું કામ.	૬
હૃદયામાં રાખો હરિ હેત, વણુ ખીજ નીપાવ્યું ખેત.	૭
આપ આપણું કામ સર્વે સહાવ. પણ મુખડે ગુણ ગોવિંદનાગાઓ.	૮
સંસારમાં સૌ ભૂદયા ભમે, હાથ જોડી હરિજનને નમે.	૯
ખોટી માયા નગરે જુઓ, શું મુરણ મુઆને રૂઓ.	૧૦
તની વડે તે આપણી થશે, નહિ એતે તેનું સર્વસ્વ જશે.	૧૧
સ્વમાંતર સરખું જાણું, પાપને પુઠે તાણું.	૧૨
કારમું કર્યું છે કથી, છે તો છે નથી તો નથી.	૧૩
કયાં છેલા પ્રયા છો સા, કોનાં માતપિતા ને કોની વડ.	૧૪
અંતકાળે જશે એકલા, ત્યારે જણાશે ભુંડા ભલા.	૧૫
રણુછોડ કહે રઘુનાથને ભજો, (ભાઈ) તમે તમારે વેળે સજો.	૧૬

૪

જગમાં જૂઠ મંડાણી ઘણી, કહો લજજ કેમ રહે કોઇ તણી.	૧
કુટો કળમુગ આવ્યો વળી, કર્મ સંજોગે સંગત મળી.	

જેવો કળજીગ એવા લોક, મનમાં ઘણો રાખે શોક.	૩
આખો દિવસ દિલગીરીમાં જાય, ક્ષણ ગોવિંદના ગુણ નવ ગાય.	૪
ભુંડા મુખ દિસે ભંકાર, અતિ ઘણો આણે અહંકાર.	૫
મોટા માણસ થાશે સહુ, અનેક ખળીઆ ખોલે ખડુ.	૬
મુખડેથી કહે કડવાં વેણ, કાંય સમજ નહિ કરમ હીણ.	૭
ક્ષણ એક મુખીઆ નવ થયા, મારૂં મારૂં કરતા ગયા.	૮
જોકે દુષ્ટ દુરીજન થયો, તેને સર્વે સારો કહ્યો.	૯
જોકે ધ્યાન ગોવિંદનું ધરે, તેની મૂરખ નિન્દા કરે.	૧૦
પણ ત્યાં તજવીજ થશે તત્કાળ, અહીં આવ્યાછો આળ પંપાળ.	૧૧
જ્યાં લગી રાખે તેમ રહીએ, ક્ષણ એકમાં મૂકી ન જમ્યે.	૧૨
વિકલને વશ છે આપણી દેહ, રણછાડનું કહ્યું માનો તેહ.	૧૩

૫

સંસારની ગત કયાં તું ગાઉં, અણખોલ્યો અળખામણો થાઉં,	૧
બહું થયું જે ભેદ ન રહ્યો, સમજવીને માહિમા કહ્યો.	૨
દુઃખ માનો તે રહેજે પરો, રામ રામ મુખડેથી કરો.	૩
સાંભળતાં સુખ થાશે સહી, જન્મ જન્મની ચિંતા ગઈ.	૪
પરનારીસુ મોહ્યો જેહ, વસ્તીમાં ધૂંટાયો તેહ.	૫
જણે ભોગ કયાં ભાવતા, તેને જમકિંકર મારે આવતા.	૬
નહિ તેનો કોઈ ખેલી થયો, તે નર જીવતો નર્કમાં ગયો.	૭
એક છે ઉધર્યાનો ઠામ, જે જપશે શ્રીરામનું નામ.	૮
જીને દોષ છે અતિ ઘણો, જે સ્વામિ સેવે કોઈ તણો;	૯
પોતાના પુરૂષને પરહરે, ખીજ સાથે ગમનજ કરે.	૧૦
તેના પાપનો નહિ કાંઈ પર, જે પાર સાથ માંડે વ્યંહાર.	૧૧
અધર્મ અન્યાય ઘણો થાય, ઉંધે મસ્તકે તે ટંગાય.	૧૨
ગરોળી કે વાગોળ અવતરે, ઠામ ઠામ અથડાતી મરે.	૧૩
પાર ન પામે લગાર, જ્યાં જશે ત્યાં ખાશે માર.	૧૪
ખીજે સંદેહ જે સાંભળે, તેને પ્રભુજી નિશ્ચય મળે.	૧૫
પોતાનો સ્વામી દુર્ખંજ થાય, નહિ ખોલ્યા ચાલ્યાની આય.	૧૬
દીસતો કશ્પ ને થોડું રજે, અત્ર ઉદક ઘરમાં નવ મળે.	૧૭
જે તેને પૂજે પરમેશ્વર કરી, તે નારી લે વૈકુંઠ પુરી.	૧૮
રણછાડ કહે રઘુનાથને ભજે, તમે તમારું વેળે સજે.	૧૯

તાજણા. (સાટકા)

સાધુજનનની સાધનતા, તે કોઈક વિરલા બુદ્ધે,	
કહે રણછોડ સૌ પાખંડીને, પ્રીત કરીને પૂજે.	૧
પાખંડીસુ પ્રીત વધારે, વારેવારે વંદે;	
કહે રણછોડ સૌ સાધુજનને નેડે આવી નંદે.	૨
સાધુ જન તો સત્ય કરીને ધ્યાન ધણીનું ધરશે,	
કહે રણછોડ પાખંડી મંત્ર જંત્ર કરતો મરશે.	૩
છત પોતાની છતી ન પાડે જ્ઞાની હોય તે ગાડે,	
કહે રણછોડ પાખંડી પ્રાક્રમ દુનીઆને દેખાડે.	૪
સાધુ જનને રામ નામસુ રૂડી રટણા લાગી,	
કહે રણછોડ પાખંડી જુગતે જોતો નથી જાગી.	૫
સાધુ જન તો શીતળતાએ પુરણ થઈ પોસાશે,	
કહે રણછોડ સત્ય કરી પાખંડી પ્રલય યાશે.	૬
સાધુ જન તો સાધન કરશે દૃઢ્યમાં રૂડી રીતે,	
કહે રણછોડ પાખંડી કરશે પૂજવાની પ્રીતે.	૭
સત્ય વચન સાધુજન કહેશે કો રૂક્યો કો તુક્યો,	
કહે રણછોડ પાખંડી પાપી દંભ જણાવે જુઠો.	૮
સાધુ જનના મનમાં શંકા ન કરે કોનું નરતું,	
કહે રણછોડ પાખંડી પાપી માણસ તાકે મરતું.	૯
સાધુ જનને નહિ સ્વાર્થ પરમાર્થમાં પુરો,	
કહે રણછોડ પાખંડી કોનું ધુતી લેવા શુરો.	૧૦
સાધુ જન તો સાર ખતાવે જોયી તરતજ તરીએ,	
કહે રણછોડ પાખંડી પૂજે ભમી ભમીને મરીએ.	૧૧
સાધુ ખેઠા સમરણ કરે બીજી વાત ન ખેલે,	
કહે રણછોડ પાખંડી પાપી દંભી થઈને ડોલે.	૧૨
સાધુનો કોઈ સંગ કરે નહિ પાખંડી પરમાણે,	
કહે રણછોડ એ અંધી દુનીઆ જોગ જુગત સુખણે.	૧૩
અંધા સાથે અંધા ચાલ્યા ઉન્માર્ગે ચઢીઆ,	
કહે રણછોડ તે જઈ ઓચિંતા અંધ કુપમાં પડીઆ.	૧૪
અંધકુપ સંસાર ભર્યો છે, અજ્ઞાની નર અંધા;	
કહે રણછોડ સ્વામીને સમરો, મૂછી ઘરના ધંધા.	૧૫

ઘર ધંધામાં શું ઘુંચાણા, જુઓ ભાયડો ભાળી;	
રણછોડના સ્વામીને સમરો, તરશે નહિ તે ટાળી.	૧૬
ધૂળ મળીને ધંધે ધાયા, ધારણ ન આવી ધરથી;	
કહે રણછોડ કંઈ નર કુટાયા, એ ગંદીલા ઘરથી.	૧૭
ઘરમાં રહેવું હરિ હરિ કહેવું, લેવું સમરણ સાચું;	
કહે રણછોડ હરિ નામ વિના જે કામ કર્યું તે કાચું.	૧૮
ઘરમાં રહી ગાંડાઈએ ચાલ્યા, માલ્યા માયા માંહે;	
કહે રણછોડ તે કર્મે ખુડયા, જમને દારે જાય.	૧૯
ઘર ધંધાની મોટી ઘાંટી, આંટી આવી પગમાં;	
કહે રણછોડ તે નર ઘુંચાયા, ઢળ્યા માયાના દગમાં.	૨૦
ઢળી પડયાને ધુળ ચઢી ગઈ, ઉપર ઉગ્યું ઘાસ;	
કહે રણછોડ એ દુઃખના દહાડા, તોય ભલેરા ભાસે.	૨૧
માયાવીને માયા વાલી, હાલી ઉડ્યા હેતે;	
કહે રણછોડ અજાની એવા, ચિત્ત કર્યું નવ ચેતે.	૨૨
મારી નાખ્યા મોહ પમાડ્યા, વારે વારે વાલ્યા;	
કહે રણછોડ કડવી નવ લાગે, એવી મીઠી માયા.	૨૩
માયાના ગુલામ ગંડક નર, બહુ બંધે બંધાણા;	
કહે રણછોડ કોનું નવ ચાલે, કોણ રાવ કોણ રાણા.	૨૪
વરણાગીમાં વાંકા ચાલે મનમાં મુન્નત ધરતા,	
કહે રણછોડ સૌ ફાંસુ ફેંકટ દોડે હું હું કરતા.	૨૫
હું હું હું હું કરતા હીડે ગર્ધવનો ગુણ ગુહીને,	
કહે રણછોડ સમયો નહિ સ્વામિ નર નીરાંતે રહીને.	૨૬
મોટાઈએ મરડાઈ પડ્યા ને છે તો પામર પ્રાણી,	
કહે રણછોડ ભય માથે મોટો જુગતે ચાલો જાણી.	૨૭
જાણે તેનું જોર ઘણું છે તે મોટા છે તમથી,	
કહે રણછોડ કહો કંગાળો કેમ જીતાશે જમથી.	૨૮
નશેક નધણીઆં કુટાશે, ધણી વિના કોણ ધાશે;	
કહે રણછોડ ચેતો ચંડાળો, જે જાયું તે જશે.	૨૯
જાયું તે જવાને કાજે, કો વહેયું કો મોડું,	
કહે રણછોડ સૌ ધનને કાજે, દડખડ દડખડ દોડયું.	૩૦
રળી રળીને સુએ રાતદિન, ઘણુંજ ઘરમાં દાટયું;	

- કહે રણછોડ આખું તેમ અંધ, દુઃખ વેઠીને દાટયું. ૩૧
 દાટયું શું કાંઈ દાન કર્યું નહિ, જમ દેવું તેમ લેવું;
 કહે રણછોડ ઓચિંતું મરવું, ઉપર અંધ એવું. ૩૨
 મરવું મરવું માનો મુરખ, આહર ઉપર અંધ;
 કહે રણછોડ કર સાચું સમરણ, કાયર થઈ શું કંપુ. ૩૩
 કાયર થા માં કમળીણ નર, કહેતાં લાગે કડવું;
 કહે રણછોડ ધર એનું એવાતણ, અંગ ન દિસે અડવું. ૩૪
 ધરે એવાતણ તે ધણીઆતી, નીકર ખાતી ગોથાં;
 કહે રણછોડ કાંઈ હાથ ન આવે, ખાંડે થાલાં થોથાં. ૩૫
 દાલાં થોથાં ગરખડ ગોથાં, ધણી વિના જ ધાધએ;
 કહે રણછોડ મીઠાધઓ મૂઠી, શાને ખડધન આધએ. ૩૬
 ખડધન અન્ય દેવ ઉપાસન, મોહન મીઠા મેવા;
 કહે રણછોડ કર સાચે મને, સુંદર વરની સેવા. ૩૭
 સાચું નહિ સ્વમ તું જાણે, એ ધન એ ધણીઆણી;
 કહે રણછોડ પ્રભુની માયા, તું કયાં લે છે તાણી. ૩૮
 તાણું છું પણ નહિ કાંઈ તારે મારે કહેવા માન,
 કહે રણછોડ ઓળખ તું અંધા કહું છું તારી સાતર. ૩૯
 તારે શું એ માલ ધણીનો પ્રીતે રાખે પાળી,
 ધણી ધણીનું સમજ લેશે તારી જશે રખવાળી. ૪૦
 રાખ્યું તેના નહિ ખાપનું આખ્યું તે ઉગરશે,
 કહે રણછોડ જ નહિ માને તે મારજ ખાતું મરશે. ૪૧
 માટે સંતને સેવી લ્યો ઉગરશે એને ખાને,
 કહે રણછોડ પોકારી મારે કહું કોઈ નવ માને. ૪૨
 કહીએ શું એ કહ્યું ન માને કહી કહીને થાક્યા,
 કહે રણછોડ કેમે નવ પલળે એવા પથર પાક્યા. ૪૩
 જમ જમ પથર ઉપર પાણી તેમ કંટકને કહેવું,
 જ કહેશે તે સહેશે એને હૃદયે નથી કાંઈ રહેવું. ૪૪
 કયાંથી આખ્યા કહો કયાં જશે કયાં તમે કર્મે ફટો,
 કહે રણછોડ કાંઈ ચેતી ચાલો ફટો હેયાના ફટો. ૪૫
 કોણ તમો ને કોણ અમો એ આપ વિચારો ઉડું,
 કહે રણછોડ શું લેઈ જશે ભાવડીઓ ભુંડું મોડું. ૪૬

ભુંડું મોં ને સું ભટકતા જનમ તણી જાંજળે,	
કહે રણછોડ કાંઈ ચેતો નીકર, કુટી માર્યો કાળે.	૪૭
કાળ ભેર ભેરાવર કહાવે અવધે આવે ધાધ,	
કહે રણછોડ કાંઈ સજન કરી દ્યો ચેતો મારાભાધ.	૪૮
આશ ઘણી આવરદા યોછો કહો કેમ ખનશે બેઠાં,	
કહે રણછોડ મૂકે નહિ મરણ પેધ? કરીને પેઠાં.	૪૯
મરવું ત્યારે શાને કરવું મુરખ માફ માફ,	
કહે રણછોડ કાંઈ સાથે ન આવે તેં ખર્ચું તે તાફ.	૫૦
કોનાં માત ને કોનાં તાત કોનો કુટુંબ કબીલા,	
કહે રણછોડ કેમ રહું છું સુમતે ફરે છે વીલા વીલા.	૫૧
એ શીખામણ સૌને કહી છે જ કરશે તે તરશે,	
કહે રણછોડ જ નહિ માને તે સખચોરાશી ફરશે.	૫૨

રામ જન્મ.

(વૃલસીકૃત રામાયણ.)

૪૬.

ભયે પ્રગટ કૃપાલા દીન દયાલા કૌશલ્યા હિતકારી,
હર્ષિત મહતારી મુનિ મનહારી અદ્ભૂત રૂપ નિહારી;
લોચન અભિરામા તનુ ધનશ્યામા નિજ આયુધ ભુજ ચારી,
ભૂષણ વનમાલા નયન વિશાલા શોભા સિંધુ ખરારિ. ૧

કહે 'હુહુ' કર જોરી અસ્તુતિ તોરી કિહિ બિધિ કરે અનંતા,
માયા ગુણ જ્ઞાના તીત અમાના વેદ પુરાણ ભનંતા;
કરુણા ગુણસાગર સખગુણ આગર જિહિ ગાવહિ શ્રુતિ સંતા,
સો મમ હિત લાગી જન અનુરાગી પ્રગટ ભયે શ્રી કંતા. ૨

બ્રહ્માંડ નીકાયા નિર્મીત માયા રામ રામ પ્રતિ વેદ કહે,
મમ ઉર સોવાસી યહ ઉપહાસી મુનત ધીર મતિ થીર ન રહે;
ઉપજ્યા જળ જ્ઞાના પ્રભુ સુસકાના ચરિત બહુત વિધિ કિન્હ ચહે,
કહિ કયા સુનાઈ માતુ બુઝાઈ જિહિ પ્રકાર સુત પ્રેમ લહે. ૩

માતા પુત્રી બોલી સો મનિ ઝોલી તજહુ તાત યહ રૂપા.
ક્રીજે શીશુ લીલા અતિ પ્રિય શીલા યહ સુખ પરમ અનુપા;
મની બચન સુખના રોઢન ઠાના હોય બાલક સુર ભૂપા,
યહ ચરિત જો ગાવહિ હરિપદ પાવહિ તે ન પરહિ લવકુપા. ૪

દાહો.

વિપ્ર ધેનુ સુર સંત હિત લીન્હ મનુજ અવતાર,
નેજ ઇચ્છા નિર્મીત તનુ માયા ગુણ ગોપાલ....

સીયાવર રામચંદ્રકી જે.

રાધાવર કૃષ્ણચંદ્રકી જે.

તુલસીકૃત રામાયણ

શ્રી રામેન્દ્ર કૃપાલુ ભજ મન હરણુ ભવ ભય દારૂણું;
 નવ કંઠ દીપન કંઠ મુખકર કંઠપદ કંઠદૂણું.
 કંઠર્પ અગણિત અમિત છબી નવનીલ નિરઠ સુંદર;
 પટપીત માનહુ તડિત રૂચિ શુચિ નૌમિ જનક સુતાવર.
 શિર કિરિટ કુંડલ તિલક ચાર ઉદાર અંગ વિભૂષણું;
 આબનુ ભુજ શર ચાપ ધર સંશ્રામજિત ખર દુષણું.
 ભજ દિનઅંધુ દિનેશ દાનવ, દલન દુષ્ટ નિકંઠનું;
 રઘુનંદ આનંદ કંઠ કૌશલ ચંદ દશરથ નંદનું.
 ઇતિ વદતિ તુલસીદાસ શંકર શેષ મુનિ મન રંજનું;
 મમ હૃદયકંઠ નિવાસ કરૂં કામારિ ખળ દળ ગંજનું.

